

LEOPOLDOY

2/2020

DNES

...aj pod rúškom nepoznaného...

Život v tieni vírusu

V novembri minulého roka sa začali z čínskej provincie Chu-pej šíriť informácie o nákuze koronavírusom. Do konca roka tam bolo infikovaných asi 270 nakazených ľudí a lekári pochopili, že ide o nový typ vírusu, ktorý získal označenie SARS-CoV-2 a spôsobuje nové ochorenie Covid-19. Vďaka cestovaniu sa vírus rýchlo dostal aj do Európy a najmä zo zimných lyžiarskych stredísk v Taliansku a Rakúsku aj na Slovensko. Prvý prípad na Slovensku virológovia identifikovali v piatok 6. marca a vtedy s primeraným prelaknutím spozornelo aj Slovensko, čo sa prejavilo už na druhý deň tým, že obyvatelia len sporadicky vychádzali z domu a väčšina z nich s ochrannými rúškami. V nedeľu okolo druhej popoludní som cestoval autom na prezentáciu obecnej monografie do Ríšňoviec a cestou po meste som stretol vonku len dvoch ľudí. Prázdnotou zívalo aj okresné mesto – ľudia spozorneli.

V pondelok 9. marca počas dňa spočiatku na dva týždne zrušili vyučovanie univerzity, pretože sa v nich zhľukujú študenti z celého Slovenska, a študentov poslali domov. Štát vytvoril krízový štáb a na výskyt vírusu bezprostredne reagovali aj mestá a obce s cieľom čo najrýchlejšie utvoriť prevenciu voči možnosti šírenia sa vírusu. Z obchodov a lekární obratom zmizli ochranné rúška, rukavice, dezinfekčné prostriedky na báze alkoholu, nakrátko vypadli niektoré druhy liekov. Pribúdajúcimi prípadmi a bezpečnostnými opatreniami mnohých ľudí pochytila panika, začali si robiť zásoby trvácnych potravín. Z obchodov tak viac ráz na niekoľko dní zmizli napríklad kvasnice či polohrubá múka. Súčasťou výstroja ľudí pohybujúcich sa vonku sa v podstate ihneď stali ochranné rúška na tvár, ba niektorí si ešte stihli zaobstaráť respirátory. Šitie rúšok, ktoré zrazu chýbali na celom svete, na televíznych obrazovkách prezentovali známe herečky, speváčky, nabádali ľudí k ich noseniu.

Na výpadok dezinfekcie a technického alkoholu zareagovala liehovarnícka firma St. Nicolaus a od 20. marca vo svojej leopoldovskej pobočke obmedzila výrobu octu, nahradila ju výrobou čistého liehu a spustila výrobu roztokovej dezinfekcie, ktorá už chýbala aj zdravotníckym zariadeniam. Denne tak produkovala 36 tisíc litrov čistého alkoholu. Fabrika ihneď po spustení výroby darovala domovom dôchodcov vo svojom okolí tisíc litrov čistého alkoholu na dezinfekciu a 100 litrov aj mestu.

Ihneď boli zakázané podujatia, na ktorých sa stretáva väčšie množstvo ľudí a od utorka 10. marca bolo spočiatku na 14 dní zrušené verejné slávenie bohoslužieb, ale s pribúdajúcimi prípadmi nákazy sa aj tento zákaz posunul do odvolania. Kostoly sa na slávenie neotvorili ani

počas veľkonočných sviatkov. Veriaci boli nešťastní, ale na rešpektovanie opatrení vyzval aj Sv. Otec František, ktorý sám slúžil sväté omše bez účasti veriacich, ba niektoré aj online. Veľkonočné sviatky sme strávili s ešte výraznejšími obmedzeniami v pohybe občanov, čím chcela vláda zamedziť sťahovaniu sa občanov na sviatky k príbuzným alebo známym.

Krízový štáb mesta prijal 11. marca niekoľko opatrení – a mnohé z nich rozhodnutie štátneho hlavného hygienika predžilo v podstate na neurčito: mestský krízový štáb spočiatku prerušil prevádzku materskej školy do 20. 3. a prostredníctvom riaditeľského voľna aj v základnej škole (11. – 13. 3.). Mesto uzavrelo nafukovaciu a stolnotenisovú halu do 20. 3. a v platnosti ponechalo úradné hodiny mestského úradu len v stredu 11. a 18. marca s tým, že ostatnú agendu pracovníci riešili telefonicky alebo e-mailom a občanov požiadali, aby úrad navštevovali len v nevyhnutných prípadoch. Mestský krízový štáb do odvolania zrušil všetky plánované podujatia organizované Mestom Leopoldov (prednáška o kompostovaní, joga, atletika, klub folklóru, rehabilitačné cvičenia, cvičenia pre ženy...), MTK zrušil všetky tréningové jednotky po kategórii U 15, mestský krízový štáb ďalej vyzval prevádzkovateľov predajní a reštauračných zariadení na zvýšenú dezinfekciu priestorov svojich zariadení, informoval občanov o dodržiavaní respiračnej hygieny prostredníctvom rozhlasu a webovej stránky mesta a zverejnil telefónne čísla na regionálne úrady verejného zdravotníctva, na ktorých občania mohli dostať všetky dôležité informácie.

Vláda SR od 12. marca vyhlásila na území štátu mimoriadnu situáciu s povinnosťou občanov, ktorí sa vracali z najviac postihnutých štátov, absolvovať 14-dňovú domácu karanténu (neskôr bola karanténa centralizovaná do štátnych zariadení a internátov škôl). Tí, čo inštrukciu nedodržiali, mohli byť sankcionovaní pokutou do 1650 eur. Zavreli sa letiská, hranice štátu a autobusové a železničné spojenia boli zredukované na sobotňajší režim.

V nadväznosti na to mestský krízový štáb posunul uzavretie ZŠ a MŠ do 27. marca, do 29. marca uzatvoril Nový park, školské ihrisko na Hurbanovej ulici, areál MTK a tenisové kurty, mestskú knižnicu a zberný dvor. Upravil sa režim služieb mestského úradu a spoločného obecného úradu. V tieni koronavírusu sa ocitla aj výmena Pellegriniho a Matovičovej vlády.

Denný život časti pracujúcich sa v podstate odo dňa prvého prípadu na Slovensku zvirtuálil na prácu z domu prostredníctvom internetovej siete, na online krízové vzdelanie postupne prešli aj všetky školy vrátane materských škôl a univerzít. Pošta upravila pracovné hodiny a z bežných obchodov od 16. marca dva týždne služby poskytovali len potraviny,

Zasadnutie zastupiteľstva 11. mája – takisto s rúškom!

drogérie, lekárne, čerpacie stanice, autoservisy, novinové stánky a predajne s výživou pre zvieratá. Do predajní mohol vstúpiť s rúskom len obmedzený počet zákazníkov, pred vstupom si museli vydezinfikovať ruky. Aby sa seniori, ktorých koronavírus ohrozuje najviac, nestretávali s mladšími a možno aj skrytými prenášačmi vírusu, mali vyhradený čas na nákup v rozmedzí od 9. do 12., neskôr od 9. do 11. hodiny.

V tom období už primátorka mesta nechala šíť rúška na tvár pre ich akútny nedostatok a doručovať ich seniorom v meste. Mesto sprevádzkovalo špeciálnu telefónnu linku a e-mailovú adresu, prostredníctvom ktorých osamelí seniori a ľudia s ťažkým telesným postihnutím alebo vážnym chronickým ochorením a osamelí občania v karanténe mohli požiadať mesto o pravidelné zabezpečovanie drogérie a potravín počas trvania bezpečnostných opatrení, ktorých cieľom bolo vyhýbať sa kontaktu s inými ľuďmi.

Až okolo Veľkej noci (okrem veľkonočných sviatkov, počas ktorých platil obmedzený vychádzanie obyvateľov) došlo k miernemu uvoľneniu a otvorili sa obchody nevyhnutné pre bežný život ľudí (domáce potreby, záhradkárstva a pod.) a postupne sa hľadajú cesty na také zjemňovanie opatrení, ktoré by mohli naštartovať otrávenú ekonomiku a zároveň nezhoršiť prognózy šírenia vírusu. Vláda prijala 4-stupňové uvoľňovanie opatrení, avšak s podmienkou dodržania všetkých hygienických predpisov (odstup 2 metre, nosenie rúšok, dezinfekcia rúk) – okrem iných začali pracovať viac-menej v bežnom režime ambulancie lekárov špecialistov, postupne sa začali otvárať verejné športoviská, úrady rozšírili úradné hodiny a v osobitom režime bolo povolené verejné slávenie bohoslužieb. V pondelok 11. mája po dlhšej prestávke zasadlo aj mestské zastupiteľstvo.

K 12. máju bolo na Slovensku 1465 pozitívnych prípadov spomedzi 75 866 testovaných. K tomuto dňu sa vyliečilo 938 ľudí a 27 ľudí ochoreniu podľahlo. V okrese Hlohovec ochorelo 6 ľudí, v okrese Piešťany 14 a Trnava 23 ľudí.

◉ kríze s primátorkou mesta

Opatrenia prinesú výpadok asi vo výške asi 100-tisíc eur

Bežný život mesta poznačila aktuálna kríza spôsobená prítomnosťou koronavírusu v populácii. V jej počiatkoch sa ulice na istý čas vyprázdnil, obyvatelia zostali opatrnejší, pobyt na uliciach väčšinou obmedzili len na nevyhnutné presúvanie sa. Ochranné rúška sa stali našou každodennou súčasťou. Život v meste sa však nezastavil. O tom, ako pandémie ľudsky a profesionálne vníma primátorka mesta, sme sa porozprávali s Teréziou Kavuliakovou.

Mestský krízový štáb priniesol rad opatrení s cieľom zabrániť jeho prípadnému šíreniu. Ako hodnotíte disciplínu Leopoldovčanov v ich dodržiavaní?

K dnešnému dňu neevidujeme žiadneho nakazeného Leopoldovčana, čo môže naznačovať, že sme veľmi disciplinovaní a opatrenia ústrednými orgánmi prijaté rešpektujeme a dodržiavame. Krízový štáb mesta ihneď po vyhlásení mimoriadnej situácie uzatvoril všetky areály a športoviská a ešte pred tým, než došlo k úradnému zatvoreniu pohostinstiev a reštauračných služieb, sme ich požiadali o uzavretie svojich prevádzok. Samozrejme, že dochádzalo aj k nepochopeniu niektorých opatrení, veci sa vysvetlili a uviedli na pravú mieru. Všetky opatrenia boli prijímané v záujme ochrany občanov.

Spočiatku boli ťažkosti s ochrannými prostriedkami a špeciálne s rúškami. Sama ste dali pokyn na šitie rúšok a tie ste distribuovali najmä seniorom. Pre nich ste zriadili aj telefonickú linku s ponukou zabezpečiť im nákupy potravín a drogerie s dovozom do domácnosti. Ako sa osvedčila táto služba?

Tým, že sme začali distribuovať rúška pre občanov starších ako 64 rokov hneď v začiatkoch pandémie, sme, verím, prispeli k nešíreniu sa vírusu v najstaršej populácii. Snažili sme sa pomôcť hlavne najohrozenejšej skupine občanov a tým, ktorým nemal kto podať pomocnú ruku. Chcela by som touto cestou poďakovať pracovníkom mestského úradu, ktorí sa flexibilne prispôbobi novým úlohám a operatívne reagovali na požiadavky či už zamestnávateľa alebo občanov. Takisto ďakujem poslancom MsZ a dobrovoľníkom za roznášanie rúšok a TTSK za materiál na ich výrobu. Rada by som sa poďakovala aj spoločnostiam St. Nicolaus a Enviral a takisto p. Rólandovi Oravcovi za dary dezinfekčných prostriedkov na báze alkoholu a dezinfekčných prostriedkov v období, keď boli na trhu bežne nedostupné. Podľa informácií, ktoré mám k dispozícii, by štát mal preplatiť náklady mesta vynaložené v súvislosti s chorobou COVID-19. V akej miere a v akej výške, to zatiaľ ešte nie je známe.

Niektorí seniori sú odkázaní na pravidelnú pomoc iných. Poznačila kríza opatrovateľskú službu v meste?

Nepoznačila, opatrovateľská služba bola zabezpečená, samozrejme za zvýšených hygienických podmienok (používanie dezinfekcia, rukavice, rúška). Mestský úrad podobne ako všetky inštitúcie obmedzil svoju kontaktnú činnosť, tá sa preniesla, ak to situácia dovoľila, na vybavovanie prostredníctvom e-mailov a telefonátov.

Ako sa kríza premietla do bežnej činnosti úradu?

Všetky požiadavky, ktoré sme dostali, sme sa snažili vyriešiť, aby občania v čo najmenšej miere pocítili skutočnosť, že úrad je zatvorený. Postupne s uvoľňovaním opatrení sa menili i úradné hodiny, k dnešnému dňu zatiaľ zostáva pre verejnosť štvrtok ako nestránkový deň, ostatné dni sú úradné hodiny ako pred krízou.

Hovorí sa o dôsledkoch krízy na ekonomiku štátu a tým aj na výkonnosť obcí a miest. Niektoré samosprávy sa pokúsili krátiť mzdy učiteľov v ZŠ a MŠ, zastavujú menej prioritné investičné akcie. Dôsledky dnes môžeme len tušiť. Ako sa kríza podľa vás prejaví na ekonomike mesta?

Podľa rady pre rozpočtovú zodpovednosť bude výpadok príjmov z podielových daní pre mesto Leopoldov asi vo výške 100 000 eur. Naše stavovské organizácie (ZMOS, Únia miest) však neustále rokujú s predstaviteľmi štátu, aby boli tieto príjmy obciam nahradené. Zostáva len veriť, že sa to podarí.

Zhováral sa J. Hladký.

O jednej tragickej pandémii v Leopoldove

Cholera A. D. 1831

Aktuálna epidémia (pandémia) koronavírusu (COVID-19) na Slovensku i vo svete je biologický fenomén, ktorý nám pripomenul niekoľko vecí. Jednou z tých najdôležitejších je to, že sme rovnako krehká súčasť prírody a vzťahujú sa na nás všetky biologické pravidlá. Pripomenul nám aj to, že nie sme nesmrteľní, voči všetkému odolní a nikdy nebudeme vopred dostatočne pripravení na nové vírusové či bakteriálne hrozby, ktoré sú vždy krok pred nami. A ako sa iné infekčné choroby Slovensku v ostatných rokoch, našťastie, vyhli, tak možno o pár rokov také šťastie mať nebudeme...

Pandémia koronavírusu síce ochromuje celý svet vrátane Slovenska, zatiaľ však u nás prebieha pomaly, hoci aj na Slovensku si už vyžiadala obeť a pre karantenizovanie obyvateľstva bude mať vážne ekonomické dôsledky. Nie je to však prvá epidémia, ktorá sa nevyhla ani nášmu mestu. Kedysi boli ľudia bezradnejší, čo súviselo s neľahkou sociálnou situáciou, slabými poznatkami zo zdravotvedy i chabou medicínou. Informácie sa šířili s veľkým oneskorením, ešte ťažšie sa realizovali preventívne opatrenia a takmer nijako aktívna liečba. A keďže vírusy nebolo vidieť, ľudia sa vlastne akoby nemali pred čím chrániť. A tomu zodpovedala aj úmrtnosť.

Vírusy a baktérie – neviditeľní vrahovia

Jednou zo žalostných epidémií, ktoré zanechala veľké obeť aj v našom regióne, bola cholera, ktorá v roku 1831 pripravila aj mestečské rodiny o živiteľov, deti o matky a rodičov o deti. Táto epidémia bola súčasťou tzv. druhej pandémie cholery, ktorá v rokoch 1826 až 1837 postihla prakticky celý svet. Prvá pandémia sa odohrala v rokoch 1816 – 1826, no o jej priebehu nevieme povedať nič konkrétne, keďže v tom období sa príčina smrti v matrikách neuvádzala.

Choroby boli v minulých storočiach pre ľudí nebezpečnejšie ako vojny. Dlho hľadala vtedajšia medicína ich príčiny a ešte dlhšie lieky, ktoré by mohli zmierniť ich priebeh a následky alebo dokonca ich zastaviť. Počas vojny sa pred smrťou skôr dalo utiecť či skryť – pred infekčnou chorobou nie. Keď navštívila región, človek si nebol ani vo vzdialenej obci istý, či aj tam neprepukne. Infekčné choroby boli ako neviditeľní vrahovia – chodili spolu so svojimi hostiteľmi... Kedysi sa však šířila pomenšie; dnes, v čase lietadiel, dokáže za pár hodín vírus vďaka cestujúcej verejnosti prejsť z Európy do Ameriky.

V stredoveku, ale i novoveku patrila medzi tie najobávanejšie cholera. Lekári túto hnačkovú infekčnú chorobu vedecky opísali síce už v 16. storočí, no až v polovici 19. storočia sa prišlo na to, že súvisí s kvalitou vody, ktorú ľudia používali na pitie. Najčastejšie sa ňou dalo nakaziť z vody, ktorá bola znečistená fekáliami, prípadne aj z jedla pripraveného z nedostatočne tepelne upravených rýb. V kontaminovanej vode dokázali cholerové baktérie prežiť aj niekoľko rokov. Choroba sa zvyčajne prejavila veľmi skoro – do niekoľkých dní od nakazenia, ale nezriedka už počas niekoľkých hodín silnou vodnatou hnačkou, horúčkou, nevoľnosťou a zvracaním. Dehydrovanému človeku sa napokon úplne rozvrátilo vnútorné prostredie najčastejšie do dvoch dní zomrel.

Prišla zo Šulekova

Vráťme sa však k spomínanej druhej pandémie cholery z druhej štvrtiny 19. storočia. Najväčšie útrapy azda spôsobila obyvateľom Francúzska, Ruska a Anglicka, no nevyhla sa ani Uhorsku. Na slovenské územie sa dostala cez Karpaty od Haliče. V Uhorsku vypukla v júni 1831 a v Bratislavskej župe sa začala nekontrolovane šíriť už 22. júla. Zriaďovali sa proticholerové ko-

misie a vojenské varty, ktoré bránili presunu obyvateľov, predymovacie stanice zasa zabezpečovali primitívnu dezinfekciu tovaru, pošty a podobne, rušili sa trhy, zatvorili sa hostince, kostoly, tovar sa predával na ulici. Naši predkovia používali podobné spôsoby prevencie, aké zakúšame aj my dnes.

Napriek tomu v Uhorsku na cholery r. 1831 ochorelo vyše pol milióna obyvateľov a z nich takmer polovica zomrela. Podľa M. Neumanna prvý doklad o cholere v kráľovskom meste Trnave je z ôsmeho augusta 1831. O tri dni už mal svoje prvé obeť aj v Leopoldove a napríklad v Suchej nad Parnou prvú obeť mala o päť dní, čo len dokazuje, ako rýchlo sa šírila.

Utvoriť si predstavu o priebehu tejto choroby vo vtedajšom Mestečku nám umožnili cirkevné matriky z tohto obdobia. Tie prezradili, že v našom bezprostrednom okolí sa stal prvou obeťou cholery osemročný chlapec Andrej Kanmas (Andreas Kanmas), ktorého pochoval katolícky kňaz 31. júla v Šulekove, aj keď chlapec nebol rímsky katolík. V matrike je práve pri jeho mene prvý raz uvedená cholera ako príčina smrti. Pohreb chlapca akiste rozvril medzi obyvateľmi množstvo obáv, či práve jeho smrť nie je začiatkom krutej a strašnej epidémie, o ktorej dovtedy pravdepodobne len počuli od pocesných, z rozprávania predkov alebo od vojenských vyslúžilcov v pevnosti, z ktorých mnohí prebrázdili aj ďaleké končiny Európy a priamo alebo sprostredkované sa dostali do kontaktu aj s rôznymi chorobami. Isté je, že už v tom čase boli vo vtedajšom Beregszegu ďalší chorí. Po pohrebe chlapca nastalo trojdňové ticho. V skutočnosti to bolo povestné ticho pred búrkou, pretože 3. augusta už kňaz na beregszegskom cintoríne pochovával ďalšiu obeť – 60-ročnú Magdalénu Svetlíkovú (Magdalena Szvetlik) a 5. augusta istého 30-ročného Jána Reckého (Joannes Reczki) z Bobrovníka. Čo robil Bobrovčan v Šulekove, nevedno. Pravdepodobne išlo o *robotára* (sezónneho brigádnika). Siedmeho augusta sa v Šulekove uskutočnili ďalšie dva

pohreby, no v týchto prípadoch sa príčina smrti neuvádza. O dva dni tu pribudla ďalšia obeť cholery – 40-ročný Ján Cepko (Joannes Czepko).

Prvé obeť v Mestečku

V tom čase sa už musela choroba prejavovať aj v Mestečku, ktoré v tom období malo nanajvýš necelú tisícku obyvateľov. Leopoldovskému kňazovi sa začalo náročné obdobie. Jedenásteho augusta, keď vtedajšie Mestečko zaznamenalo prvé dve obeť cholery, musel na poslednej ceste po kratších či dlhších fyzicky náročných útrapách odprevadiť vo farnosti až sedem duší. Prvými obeťami v Mestečku boli 55-ročný Pavol Vavrovič (Paulus Vavrovics; oppidanum Új-varoška) a 32-ročný Martin Gezula zo Šipkového pri Vrbovom, prechodné sa nachádzajúci v Mestečku (pravdepodobne sa tu zdržiaval ako sezónny robotník alebo na návšteve). O deň neskôr (12.8.) si postupujúca epidémia vyžiadala prvú obeť už aj v Červeníku – vo Verešvári v ten deň pochovali 38-ročného Michala Jančoviča, v Beregszegu 14-ročného Jozefa Nemca a 13. augusta opäť pribudli tri obeť aj v Mestečku – zo šiestich pohrebov odbavoval kňaz tri v Leopoldove – zomreli 60-ročný Jozef

Kuzma (Josephus Kuzma), 6-ročný Michal Gezula a pravdepodobne jeho 30-ročná matka Anna Gezulová.

Brala aj celé rodiny

Na ďalší deň (14. 8.) leopoldovský kňaz odprevádzal až osem ľudí, z toho len jeden nezomrel na následky cholery. V Leopoldove pochovával 40-ročnú Annu Vavrovičovú (Vavrovics; pravdepodobne manželku Pavla Vavroviča, ktorý bol prvou leopoldovskou obeťou cholery a pochovali ho tri dni nazad) a 28-ročného Imricha Sokola (Emericus Szokol), sluhu, ktorý však nebol pôvodom Mestečan.

Osem obetí cholery pribudlo na šulekovskom, červenickom a leopoldovskom cintoríne aj na ďalší deň, 15. augusta. Hrozná choroba neobišla ani deti. Väčšinou tam, kde v domácnosti ochorel jeden človek, si v končenom dôsledku zobrala aj viac životov. Nepredstaviteľne ťažký musel byť tento deň pre rodičov dvoch súrodencov z Mestečka – 5-ročného Jána Lukáča a jeho o rok staršej sestry Márie (Joannes, Maria Lukacs) a napokon o päť dní neskôr útrapám choro-

by podľahol aj ich 40-ročný otec Pavol (Paulus).

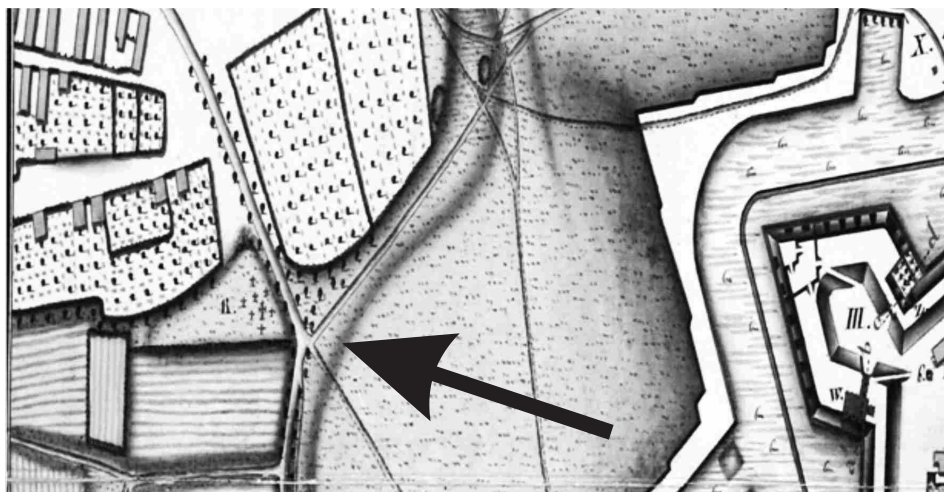
Epidémia nepoľavovala a azda najviac ľudí jej podľahlo v Červeníku a Šulekove. V niektoré dni bývali pohreby len v týchto obciach – azda aj preto, že boli početnejšie na obyvateľov. Keď však choroba kulminovala, do matriky pribudlo neraz viac ako desať, ba aj pätnásť zápisov z Červeníka, Šulekova a Leopoldova. V jeden deň dokonca musel prísť leopoldovskému kňazovi pomôcť od-bavovať pohreby kňaz z Maduníc. V matrikách Mestečka nájdete počas týchto dní len výnimočne inú príčinu smrti ako cholera – ba na niektorých stranách záznamov sa uvádza len táto príčina úmrtia.

Zvláštne opatrenia

Vtedajšia samospráva aj vyššie štátne orgány istotne mali záujem ochrániť svojich občanov a pokúšali sa robiť preventívne opatrenia. O nich sa nám, žiaľ, nezachovali žiadne bližšie informácie. Martin Neumann, ktorý písal o priebehu epidémie v Suchej nad Parnou, však uviedol niektoré odporúčania, ktoré sa šírili prostredníctvom

eadem	Soka Joannes	Bleb Bereghsegh	35 Annorum	cholera
eadem	Lutkaesofski Michael	Bleb Uj-Varoska	45 Annorum	cholera
eadem	Lutkaesofski Michael	Bleb Uj-Varoska	1½ Anni	cholera
eadem	Glogan Anna	Bleb Madrovka Uj-Varoska	40 Annorum	cholera
eadem	Lajász Catharina	Bleb Vörösvár	54 Annorum	cholera
eadem	Szajnos Anna	Oppidana Uj-Varoska	52 Annorum	cholera

Pohľad do mestečskej matriky – vzťahujúci sa k 25. augustu 1831.

Cintorín na Hlohovskej ceste už po roku 1720.

letákov a brožúr v rokoch 1830 a 1831. Istotne sa daktoré z nich využívali aj v Leopoldove a okolitých obciach. V Suchej nad Parnou napríklad pre obete cholery vytvorili a posvätili nový cintorín, určený práve pre obete epidémie. Leopoldovská matrika neprezrádza, že by obete z nášho regiónu boli pochovávané osobitne na zvláštnom cintoríne – pravdepodobne im bol vyhradený odľahlý priestor na cintoríne alebo ich pochovávali na tzv. morovom cintoríne pevnosti pri dnešnom Prechodnom.

V brožúrach sa odporúčalo, aby mŕtvych pochovávali v noci a bez prítomnosti kňaza, z hygienických dôvodov sa malo zabrániť účasti príbuzných či iných obyvateľov na pohrebe. Pri mene každého zosnulého v matrike je uvedené meno kňaza, ktorý obeť pochovával, je však možné, že kňaz sa na pohreboch podľa odporúčania brožúr fyzicky nezúčastňoval. Pohreb mal uskutočniť len hrobár, prípadne s pomocou vybraných zdravých a fyzicky zdatných obyvateľov. Pochováajúci mali dbať o to, aby sa vyhýbali kontaktu s mŕtvou, aby si umývali ruky octom a vyplachovali si ústa. Telo mali zakopať hlboko do zeme spolu so spáleným šatstvom a posteľnou bielizňou obeť nákazlivej choroby. Po uložení mŕtveho do

hrobu malo byť jeho telo posypané chlóróvým vápnom a napokon zakryté vykopanou zemínou.

Denne odbavovali aj 10 pohrebov

Postupne narastal počet chorých v celej leopoldovskej farnosti. V krátkom prehľade uvedieme bolestnú štatistiku vývoja úmrtnosti na cholery v ďalšie dni tak, ako ju zachovala leopoldovská matrika mŕtvych.

- 16. 8. Červeník 5 pohrebov,
- 17. 8. Červeník, Šulekovo 13 pohrebov,
- 18. 8. Červeník, Šulekovo, Leopoldov 11 pohrebov, z toho v Leopoldove 25-ročná Alžbeta Geganová a 20-ročná Mária Geganová (Elisabetha Gegan, Maria Gegan) – pravdepodobne išlo o sestry,
- 19. 8. Červeník, Šulekovo, Leopoldov; 10 pohrebov, z toho v Leopoldove 1 pohreb, a to 50-ročného Jána Vavroviča (Joannes Vavrovics),
- 20. 8. Červeník, Šulekovo, Leopoldov; 6 pohrebov, z toho v Leopoldove 2 pohreby, a to 40-ročného Pavla Lukáča (Paulus Lukács) a 32-ročného Michala Kusého (Michal Kuszi), ktorého pochovával farár Divék,
- 21. 8. Červeník, Šulekovo 5 pohrebov,
- 22. 8. Červeník, Šulekovo 5 pohrebov.

Po krátkodobom poklese úmŕtí a dvoch týždňoch od prvej obeť zaznamenanaj v Mes-

tečku sa situácia ešte viac zdramatizovala: 23. 8. v Červeníku, Šulekove a Leopoldove bolo 15 pohrebov, z toho v Leopoldove tri: 20-ročná Katarína Kusá (Catharina Kuszi, asi manželka Michala Kusého, ktorého pochovali o tri dni skôr), 80-ročný Martin Sachoš (Martinus Szachoss) a 12-ročná Anna Masárová (Anna Maszár) – mŕtvych obyvateľov vo farnosti pochovával leopoldovský aj madunický kňaz.

Najhorší deň bol 25. august

V Leopoldove najviac obetí cholery pochovali 25. augusta: vo farnosti (Leopoldov, Červeník, Šulekovo) sa v ten deň odbavilo 11 pohrebov, z toho v Leopoldove boli pochovaní štyria občania: 22-ročný Alojz Szaifris (Aloysius Szaifris; dva dni pred ním pochovali jeho 55-ročného otca Jána), 45-ročný a 1,5-ročný Michalovia Lukačovskí (Michael Lukacsovszki; azda otec so synom alebo starý otec s vnukom) a 40-ročná Anna Gloganová s trvalým pobytom v Modrovej (Anna Glogan),

30. 8. Červeník, Šulekovo 9 pohrebov,

31. 8. Červeník, Šulekovo 6 pohrebov,

1. 9. Červeník, Šulekovo, Leopoldov 8 pohrebov, z toho v Leopoldove jeden, a to 30-ročného Ignáca Lehockého (Ignatius Lehoczki),

2. 9. Červeník, Šulekovo, Leopoldov 14 pohrebov, z toho v Leopoldove pochovali

Andreja Ottingera (Andreas Ottinger) a Katarínu Gulovú (Catharina Gula) z osady Maniga pri Žlkovciach, ktorá však patrila pod správu verešvárskej samosprávy,

3. 9. Červeník, Šulekovo 7 pohrebov,

4. 9. Červeník, Šulekovo 4 pohreby,

5. 9. Červeník, Šulekovo, Leopoldov 5 pohrebov, z toho v Leopoldove dva: 55-ročného Jozefa Lehockého (Josephus Lehoczki; asi otec Ignáca Lehockého ktorého pochovali pred štyrmi dňami) a tu bola pochovaná aj Anna Chalanovičová (Anna Chalanovics z Bučian),

7. 9. Červeník, Šulekovo, Leopoldov 7 pohrebov, z toho v Leopoldove jeden, a to 1,5-ročnej Anny Piovarčiovej (Anna Piovarcsi).

Epidémia začala ustupovať v septembri

Smutnú štatistiku hromadných úmrtí uzatvára 8. september 1831. V Červeníku, Šulekove a Leopoldove bolo podľa leopoldovskej matriky 6 pohrebov, z toho v Leopoldove dva: pochovaný tu bol 40-ročný Ján Ričovský (možno aj Hričovský; Joannes Ricsovszki) a pravdepodobne novorodenec z rodiny už mŕtveho Michala Kusého, ktorý takisto podľahol cholere – dieťa pravdepodobne nestihli ani pokrstiť, keďže v matrike je na mieste jeho rodného (krstného) mena uvedené len veľké písmeno N. Od tohto dňa už bola choroba na ústu-

Bývalý vojenský špitál v pevnosti.

pe, ako dokumentujú aj matričné záznamy. Deviateho septembra do matriky pribudol zápis o dvoch pohreboch, z toho jeden bol v Mestečku, kde pochovali Annu Vymazalovú (Anna Vimazal). 11. 9. matrika zaznamenala jeden pohreb, 13. 9. dva pohreby (v Leopoldove 26-ročná Anna Ottingerová) a po jednom pohrebe 14. a 16. 9. (v Leopoldove 30-ročná Eva Vančová; Eva Vancso), 17. 9. (3-ročná Mária Švikruhová; Maria Švikruha; bola poslednou obeťou tejto epidémie v Červeníku) a napokon 18. septembra bola v Mestečku pochovaná posledná leopoldovská obeť – 15-ročná Alžbeta Svátková (Elisabetha Szvatek). Úplne poslednou obeťou bol 20. septembra (50-ročný Ján Žabuška zo Starej Turej; Joannes Zabuska) – pochovaný bol pravdepodobne v Leopoldove.

Smrť v Mestečku počkala aj na pocestných
Zaujímavé je, že na leopoldovskom cintoríne bol pochovaný istý 60-ročný Juraj Cachmar z Dlhého Poľa v dnešnom Žilinskom okrese, ktorý v Leopoldove zomrel na následky cholery ako pocestný (*in tranſitu per Új-varoſkam mortuum*). Podľa údajov uvedených v matrike sa zdá, že cholera odišla najskôr z obce, v ktorej sa vyskytla na začiatku – zo Šulekova (poslednú obeť tam pochovali 8. septembra). A hoci v Leopoldove sa choroba zdržala relatívne najdlhšie – poslednú obeť pochovali 18., resp. 20. septembra, predsa len v štatistike mŕtvych sa ukazuje, že k Mestečanom bola epidémia šetnejšia. Za šesť týždňov si však aj tak so sebou zobrala vyše tridsať Mestečanov vrátane jedného novorodenca. Možno malo Mestečko v tomto smutnom príbehu trochu špecifické postavenie. Nemôžeme totiž zabudnúť na to, že v pevnosti fungoval vojenský špitál s lekárom a mestečský richtár s prísažníkmi sa istotne v pevnosti domáhali vtedy dostupných rád alebo prostriedkov, ktoré mohli pomôcť chorým či pri prevencii.

Nebola prvá ani posledná

Nebola to však prvá a ani posledná podobná nákaza, ktorej podľahli nič netušiaci ľu-

Bývalý morový cintorín pre vojakov z pevnosti pri Prechodnom.

dia. Na viacerých nemeckých mapách okolia leopoldovskej pevnosti sa pri dnešnom Prechodnom zobrazujú v 18. a na začiatku 19. storočia dva vojenské cintoríny prináležiace pevnosti – tzv. Starý a Nový cintorín. Na mape z roku 1722 je Nový cintorín pomenovaný ako *Inpestirter Freydhoff*, teda morový cintorín, a bol rozľahlejší ako starý vojenský cintorín pevnosti. Je dôkazom, že Leopoldovu a pevnosti sa nevyhla (pravdepodobne roku 1710) ani morová epidémia. Cholerová epidémia v našom regióne vyčíňala ešte aj v auguste až októbri 1866 a sprádzala ju aj epidémia varioly – pravých kiahní. Najviac obetí si vyžiadala v Šulekove. K tým ďalším smutným príbehom, ktoré môžeme rekonštruovať aj na pozadí matrik, sa ešte niekedy vrátíme. Naposledy sa v našich zemepisných šírkach cholera objavila v roku 1892 (naše mesto nezasiahla), no vedeli by o nej rozprávať aj účastníci 2. svetovej vojny, ktorí ju zažili na frontoch v Rumunsku či Rusku. Zatiaľ posledná – 7. pandémie cholery zastihla svet v 2. polovici 20. storočia a pred 20 rokmi zúrila v Južnej Amerike. Aj to je svedectvo o tom, že *Vibrio cholerae* – podobne ako iné neviditeľné mikroorganizmy – sa v prípade vhodných podmienok môže o slovo prihlásiť kedykoľvek a kdekoľvek, kde ľudia nezodpovedne ohrozujú kvalitu vody a životného prostredia alebo vytvárajú svojou činnosťou ďalšie predpoklady na vznik epidémii.

Juraj Hladký

Pokus o útek

Vo štvrtok 5. marca okolo obeda sa z leopoldovskej väznice pokúsil utiecť odsúdený. Pokus o útek ihneď zaregistrovali príslušníci ZVJS a pokúsili sa ho zadržať. Počas zákroku použili výzvu, aby odsúdený upustil od svojho úmyslu a dva varovné výstrely do vzduchu. Pri zákroku nebol nikto zranený. Riaditeľ ústavu podľa hovorkyne ZVJS Kataríny Novákovej okamžite prijal potrebné preventívno-bezpečnostné opatrenia a bolo začaté vyšetrovanie vzniknutej udalosti v súčinnosti s príslušnými zložkami Policajného zboru.

Pokusy o útek z leopoldovskej väznice neboli ojedinelé od počiatku väznice. O jeden z prvých zdokumentovaných útekov sa pokúsil v júni 1856 28-ročný Juraj Chromica zoskokom z hradieb pevnosti. Vypátný bol doma na Myjave, odkiaľ ho previezli naspäť do Leopoldova, kde napokon zomrel na úplavicu.

(jh)

Boli sme úspešní žiadatelia

Príklady z iných samospráv, ale aj tej našej ukazujú, že budovať svoju infraštruktúru bez europeňazí je vzhľadom na príjmy samospráv dosť iluzórna predstava. Aj preto sa leopoldovská samospráva usiluje zapájať do rôznych výziev a pripravovať projektové dokumentácie, bez ktorých uchádzať sa o finančnú podporu nie je možné. Do posudzovania a vyhodnocovania projektov vstupuje veľa premenných a občas sa energia a vložené financie vrátia... O aktuálne podporené projekte, vďaka ktorému v meste vznikne dom sociálnych služieb, sme sa porozprávali s referentkou mestského úradu Ing. Kristínou Bajtalovou. Najskôr sme sa však spýtali, či je možné očakávať dobré správy aj v súvislosti s inými projektovými zámermi mesta.

V uplynulých rokoch sme podali niekoľko žiadostí o poskytnutie nenávratných finančných príspevkov. Išlo o projekt na vybudovanie detských jaslí, ktorý je zatiaľ v procese opakovaného hodnotenia (pre istotu ho budeme podávať opakovane), ďalej projekt na spracovanie BRKO – domáce kompostovanie, kde sme boli úspešní, a do tretice sme v minulom roku podali najdrahší projekt na vybudovanie domu sociálnych služieb. V apríli tohto roku sme dostali výsledok hodnotenia. Na základe rozhodnutia ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka sa mesto Leopoldov stalo úspešným žiadateľom o nenávratný finančný príspevok. V tomto čase čakáme od ministerstva výzvu na poskytnutie súčinnosti k podpisu zmluvy o poskytnutí dotácie. Po podpísaní zmluvy budeme môcť spustiť všetky potrebné procesy na začatie prác. Najskôr pripravíme a spustíme verejné obstarávanie na výdavky k projektu. Všetky procesy v rámci verejného obstarávania sú kontrolované poskytovateľom, teda nemáme presne stanovený čas začatia čerpania prostriedkov, keďže nevieme, koľko budú trvať procesy kontrol. Predpokladáme však, že stavebné práce by sa mohli začať v nasledujúcej sezóne – začiatkom roka 2021. Samotné práce na stavbe, resp. rekonštrukcii a zariadení by mali trvať asi 19 mesiacov od začatia prác až po realizáciu vnútorného vybavenia, ktoré budeme zabezpečovať z vlastných zdrojov.

Aké služby bude dom sociálnych služieb poskytovať?

Hlavným cieľom projektu je zavedenie systému sociálnej starostlivosti v Leopoldove a rozvoj sociálnej starostlivosti o nevládných a sociálne vylúčených občanov. V rámci projektu dôjde ku komplexnej rekonštrukcii budovy so znížením jej energetickej náročnosti vybudovaním nového systému vykurovania, k zriadeniu výťahu, dennej terasy vo dvore, výdajne jedla, resp. jedálne, spoločenských miestností, rehabilitačných miestností a iných priestorov pre oddych a aktívny život seniorov. Po ukončení projektu bude zariadenie poskytovať služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu nepriaznivého zdravotného stavu a dovŕšenia dôchodkového veku prostredníctvom zriadenia domu sociálnych služieb (5 miest na odľahčovacíu službu, 18 na denný stacionár a zriadenie zázemia opatrovateľskej služby a rehabilitácií). Odľahčovacíu službu môže byť poskytovaná občasne, príležitostne, a to ako pobytová služba na zákonom stanovenú lehotu pre seniorov, ktorí sú v domácej opatere. V objekte sú vyčlenené aj priestory pre zázemie personálu, ale aj opatrovateľiek, ktoré poskytujú službu terénne. Tiež sme uvažovali o poskytovaní sociálneho poradenstva a terénnej sociálnej práce. Keďže však tieto služby nie sú náročné na priestorové vybavenie, ale na personálne kapacity, uvažujeme o nich ako o pridanej hodnote po spustení tohto zariadenia a zistení aktuálnych potrieb v cieľovej skupine.

Dotácia je vo výške 1,4 milióna eur, 50 tisíc zaplatí mesto. Neohrozí túto investíciu súčasná situácia?

Žiadaná výška nenávratného finančného príspevku bola 1 613 593,55 €. Výška spolufinancovania z vlastných zdrojov 84 925,98 €. Po schválení príspevku bola časť výdavkov na vnútorné vybavenie označená za neoprávnenú, t. j. konečná výška príspevku je menšia, zvyšné výdavky na vybavenie bude mesto spolufinancovať.

Kedy predpokladáte, že by domov mohol začať poskytovať svoje služby?

Súčasná situácia možno spomalí chod ekonomiky, a tým aj investičné zámery mesta. Avšak nemala by takýto projekt znemožniť. Naším cieľom teraz bude nájsť prostriedky na spolufinancovanie tak, aby bol chod projektu a jeho financovanie plynule zabezpečené. Ak teda pôjde všetko podľa stanoveného harmonogramu prác v projekte, k ukončeniu prác a spusteniu užívania by mohlo dôjsť v roku 2022.

(juh)

30 rokov od leopoldovskej vzbury

Možno ste si všimli, že v marci rôzne televízne kanály, denníky a spravodajsko-publicistické portály venovali výraznú pozornosť leopoldovskej väznici. Dôvodom bola skutočnosť, že v marci uplynulo 30 rokov od vzbury väzňov, ktorá sa stala súčasťou spoločenských pohybov po novembrovej revolúcii v roku 1989. Tí mladší ju poznajú len z rozprávania a reportáží, jej atmosféru sa usiloval vyjadriť aj nedávny kinotrhák *Amnestie*, ktorý sa v novembri minulého roka dostal aj do kín, no pamätníci udalostí ho vnímajú len ako film o tom, „ako to mohlo byť a ako to nebolo“. My si udalosti pripomenieme krátkym článkom popisujúcim tieto udalosti a v rámci monitora sa pozrieme aj do zákulisia týchto udalostí očami dvoch ľudí – generála vo výslužbe JUDr. Ota Lobodáša, PhD., ktorý v rokoch 1988 až 1990 vo funkcii majora riadil vtedajší nápravno-výchovný ústav

v Leopoldove a neskôr pôsobil aj ako generálny riaditeľ ZVJS.

Na spoločenský a politický pohyb v novembri 1989 citlivo reagovalo aj väzenstvo. Už predtým si slovenské a české väzenstvo vymieňalo poznatky o náladách odsúdených, ktorí v televízii sledovali protesty za demokratizačný proces v stredoeurópskych krajinách východného bloku, osobitne v Poľsku. Idey 17. novembra silno zarezoňovali osobitne v skupine odsúdených za trestné činy proti republike, ku ktorým sa postupne pridávali najmä odsúdení z III. NVS. Prvým prejavom hromadnej nespokojnosti odsúdených bol štrajk, resp. odmietnutie nástupu do práce 19. decembra 1989 v NVÚ Želiezovce. Hoci situácia sa vyriešila pokojne, bola spúšťačom ďalších prejavov nespokojnosti, ktorým nahrával mediálny tlak a prezentovanie účelových výpovedí o väzenstve.

Nespokojnosť prejavovali najmä odsúdení v NVÚ Leopoldov. 23. decembra 1989 sa na jeho pôde stretli predseda vlády Milan Čič, minister spravodlivosti Ladislav Košta a ďalší predstavitelia štátu s odsúdenými. Úlohou bolo predísť otvorenému konfliktu. Časť požiadaviek odsúdených sa naplnila, časť bola len ťažko realizovateľná. Problematické situácie sa vyskytli aj v ďalších ústavoch, napr. v Ilave a Banskej Bystrici-Kráľovej. Odsúdení žili v očakávaní amnestie, ktorú avizoval prezident Václav Havel v novoročnom prejave v roku 1990. Na jej základe z 12 000 väzňov na Slovensku bolo prepustených viac ako 7800. Neuspokojilo to očakávania odsúdených z III. NVS, ktorí požadovali absolútnu amnestiu.

V Leopoldove ako jednej z „najťažších“ väzníc naďalej z pôvodných vyše 2300 odsúdených naďalej zostávalo 1500. Tí pokračovali v nátlakových akciách, odmietali rešpektovať personál, až ho napokon donútili opustiť priestory ubytovní. Konflikt vyústil 4. a 5. januára 1990 do otvorenej vzbury. Tú sa podarilo zvládnuť s pomocou príslušníkov z iných ústavov a príslušníkov ZNB (polície) z pohotovostného útvaru v Pezinku. K priamemu konfliktu s odsúdenými nedošlo a časť z nich využila možnosť eskortovania do iných ústavov.

Nakrátko sa situácia upokojila, no požiadavka na amnestovanie aj zvyšných odsúdených zostávala jediným kľúčom na riešenie situácie. Naďalej sa zhoršoval vzťah medzi príslušníkmi a odsúdenými a jedným z opatrení bolo povolenie vojakov základnej služby, ktorí nahradili príslušníkov pri zabezpečovaní bežného režimu v ústave. Odsúdení však nastolili ultimátum – do 28. marca 1990 mali byť ich požiadavky splnené. Medzitým dostali možnosť podmieneného prepustenia alebo udelenia individuálnych milostí, ani to však situáciu neupokojilo. Možnosť vyjednávania sa už zdala byť nereálna aj pre delegáciu poslancov SNR, ktorí ústav navštívili 20. a 21. marca 1990. Federálna vláda poverila predsedu vlády SR Milana Čiča, aby urobil všetky kro-

ky na obnovenie zákonného stavu v Leopoldove za pomoci sily Zboru nápravnej výchovy, ZNB a armády. Velením zásahu, na ktorom sa zúčastnilo tisíc príslušníkov, bol poverený plk. Dr. Andrej Sámel z federálneho ministerstva vnútra. Keď 28. marca vypršalo ultimátum nastolené odsúdenými, po výzvach, aby upustili od nezákonného konania, sa začalo s potláčaním vzbury.

Po rozpačitom začiatku zákroku a jeho pozastavení pokračovala akcia zameraná na ukončenie vzbury po príchode ministra vnútra Vladimíra Mečiara a neskôr aj predsedu vlády Milana Čiča. V čase od 17. do 21. hodiny bola vzbura napokon potlačená, ale ústav bol značne poškodený založenými požiarimi a vyrabovanými priestormi. Pri rozsiahlom zásahu, v rámci ktorého zohrali významnú úlohu príslušníci pražského Útvaru rýchleho nasadenia (URNA), zahynul jeden odsúdený a 28 boli zranení. Priame škody dosiahli 100 miliónov korún, čo spôsobilo úvahy o jeho likvidácii, no napokon sa pristúpilo k jeho rekonštrukcii.

Odsúdení boli rozmiestnení do ostatných slovenských ústavov a NVÚ v Kuřimi. Zásah v Leopoldove upokojil situáciu v ostatných ústavoch a upravil porevolučné náhľady verejnosti na väzenstvo. Pred súd sa postavilo 60 účastníkov vzbury, ktorým boli uložené viacročné tresty odňatia slobody a ochranné opatrenia. Vzbura vyvolala prehodnotenie personálneho zloženia zboru a osobitne jeho riadiacich pracovníkov. Správa ZNV sa v tom čase zmenila na Generálne riaditeľstvo ZNV. Pred zborom tak stáli nové personálne a organizačné zmeny a potreba obnovy jeho infraštruktúry. Začala sa výstavba justičného komplexu v Košiciach, stavebné práce sa realizovali v ústave Košice-Šaca a Nitre-Chrenovej, komplexná rekonštrukcia čakala ústav Banskej Bystrici. Veľké zámery sa pripravovali aj v legislatívnej oblasti, keďže stále chýbal zákon o výkone väzby a novelizovať bolo potrebné aj ďalšie právne predpisy.

J. Hladký

Generál: Leopoldovská vzburá. Pomsta za plané sľuby politikov

Pravda

Najväčšia v dejinách bývalého Československa. Tento prívlastok má vzburá väzňov pred 30 rokov. Čo ju vyvolalo? Dalo sa jej predísť? Kto za to mohol? Pozadie odhaľuje v rozhovore pre Pravdu vtedajší riaditeľ leopoldovskej väznice Oto Lobodáš, generál Zboru väzenskej a justičnej stráže vo výslužbe.

*Keď sme si spolu dohovárali tento rozhovor, sľúbili ste, že povieť o leopoldovskej vzburé to, čo o nej ešte verejne neodznalo. Čoho sa to týka?

Najmä vtedajších politikov, ich zodpovednosti za udalosti, ktoré vyústili do väzenskej vzbury.

*Tak začnime práve tým.

Tvrdím, že podmienky na protiprávne, nezákonné správanie väzňov sa vytvárali už od začiatku novembrovej nežnej revolúcie a predovšetkým následne v decembri 1989 nebezpečným rozkolísaním platného väzenského systému. Šiesteho decembra 1989 mi odovzdali list adresovaný Občianskemu fóru v Prahe (osobne Václavovi Havlovi). Z leopoldovského ústavu ho vyniesli príslušníci zboru ako „moták“, vo viacerých kópiách. Pri odovzdávaní listu mi okrem iného povedali, že sa pripravujú vzbury v ústave Leopoldov a v ústave Valdice (v Čechách).

*Prečo by to robili?

Odsúdení ako dôvod uvádzali „podporu Charty 77“. Na začiatku sa to možno niekomu aj hodilo. Nepokoje vo väzniciach bývalú sprievodným javom revolúcií a revolúcie ich v určitej fáze aj využívajú, lebo vedú k rastu napätia a strachu v spoločnosti. Neskôr sa však prejavila najmä neschopnosť, nedostatok vedomostí a skúseností tých, čo nepokoje – či už vedome, alebo nevdojak rozpútali alebo živili – zvrátiť nebezpečne procesy a situáciu upokojiť. Jedny sľuby nahrádzali inými, ale ani tie neplnili.

*Máte asi na mysli príslub všeobecnej amnestie?

Ten predovšetkým. Samotní zástupcovia väzenskej samosprávy nemali spočiatku bezbrehé nároky na rozsah amnestie. V tom liste Havlovi vybraní väzni z Leopoldova uvádzali len štyri požiadavky. Medzi nimi aj všeobecnú amnestiu, revíziu rozsudkov nespravodlivo odsúdených, ďalej prepustenie politických a nevyliciteľne chorých väzňov. Keď som sa ich spýtal na predstavu o všeobecnosti tejto amnestie, odpovedali, že požadujú pre všetkých odsúdených vrátane tých v najprísnejšej nápravno-vednej skupine zníženie trestu o jeden rok.

*Kto vtedy zastupoval v Leopoldove väzňov?

Boli to predovšetkým takzvaní chartisti zo skupiny odsúdených za protištátnu činnosť. Traja z nich boli pôvodne odsúdení za bežné trestné činy, ale neskôr, v máji 1977, už ako väzni umiestnení v ústave Leopoldov podporili listom Chartu 77. Dvaja potom dostali dodatočné tresty odňatia slobody za „poškodzovanie záujmov republiky v cudzine“. Preto sa ujalo to ich označenie „chartisti“. V revolučných dňoch jesene 1989 založili v leopoldovskej väznici Akčný výbor, ktorý formuloval ich požiadavky. „Chartisti“ boli umiernení, vo výbore sa však už vtedy nachádzali aj radikáli, ktorí čakali na svoju príležitosť.

*8. decembra 1989 udelil dosluhujúci prezident Gustáv Husák pod tlakom verejnosti amnestiu politickým väzňom. Kolkých sa dotkla v Leopoldove?

Jedného jediného odsúdeného, ktorý čoskoro opustil brány väznice. My sme čistých „politických“ vtedy už nemali, aj „chartisti“ boli odsúdení a sedeli za súbeh rôznych trestných činov. Zato u nás vykonávalo trest asi 20 odsúdených na oddelení za trestné činy proti republike, medzi nimi aj za trestný čin teroru. Dopustil sa ho Jozef Roháč, ktorý v roku 1985 uniesol námestníka ministra zdravotníctva ako rukojemníka a pokúšal sa s ním nelegálne prekročiť štátnu hranicu do Rakúska.

*19. decembra 1989 začali štrajkovať väzni v Želiezovciach, odmietli nastúpiť na pracoviská. Ako reagoval Leopoldov?

Odsúdení v leopoldovskom ústave považovali „štrajk“ v Želiezovciach za účelovo zorganizovaný na diskreditáciu ich výzvy v liste Havlovi. Tvrdili, že poznajú hovorcu tamjších odsúdených, ktorý počas výkonu trestu odňatia slobody v Leopoldove plnil podľa nich aj úlohy pre spravodajské služby. Preto ma žiadali o sprostredkovanie stretnutia s predsedom VPN a príslušnými štátnymi orgánmi. Hlásil som to mojim nadriadeným, ktorí takéto stretnutie dohodli s Fedorom Gálom na 23. decembra 1989 o

14. hodine. Pôvodne sa malo konať v návštevnnej miestnosti pri vchode do ústavu nápravnej výchovy, ale hodinu predtým ma informovali z Akčného výboru, že to bude v kinosále. To však úplne menilo situáciu, kinosála sa nachádzala asi 300 metrov od vchodu, v tzv. ubytovacej časti ústavu, uprostred objektov, kde bolo v celách vyše 1 800 väzňov. Do návštevnnej miestnosti sa vošlo najviac 50 osôb, do kinosály vyše 250. Navyše v kinosále sa nachádzalo rozhlasové štúdio, stretnutie sa mohlo vysielat do každej cely.

*Ako ste si vysvetlili túto zmenu?

Niektó chcel dosiahnuť v nápravnovýchovnom ústave efekt námestia a davu, nešlo mu o pokojné konštruktívne rokovanie, ako sme si ho pôvodne predstavovali. Domnievam sa, že stretnutie, ktoré nazvali „Dialógom“ sa muselo pripravovať v úzkej spolupráci odsúdených s Koordinačným centrom VPN v Bratislave za mojím chrbtom. Zúčastnil sa ho Fedor Gál a básnik Lubomír Feldek za KC VPN, ďalej minister spravodlivosti Ladislav Košťa, už v priebehu stretnutia prišiel aj premiér Milan Čič. Pánov Koštu a Gála som informoval pred vstupom do ústavu, že väzni sa s nimi chcú stretnúť v inom objekte, ako bol pôvodne určený, kde im však nedokážeme zaistiť dostatočnú bezpečnosť a ochranu. Obaja tvrdili, že to je v poriadku, z čoho som usúdil, že všetko bolo vopred zorganizované po koordinácii s nimi a bez môjho vedomia.

*Vás, Gála a básnika Feldeka niesli väzni do kinosály na pleciach. To k vám ako riaditeľovi väznice mali až takú dôveru?

V spomínanom liste Havlovi odsúdení písali, že mám ich absolútnu dôveru, pretože som „zakázal mučenie a týranie vo väznici“. Pre úplnosť dodávam, že do funkcie riaditeľa ústavu Leopoldov ma ustanovili po tom, čo jeden odsúdený tam v máji 1988 zomrel na následky zranenia, ktoré mu spôsobili štyria príslušníci zboru obuškami v služobnej miestnosti.

*Vráťme sa k „Dialógu“ 23. decembra 1989. Ako prebiehal?

Na úvod prečítal jeden z „chartistov“ výzvu vládam (federálnej i národnej), ako aj vedeniam VPN a OF už nie so štyrmi, ale s devätnástimi požiadavkami. Okrem iného žiadali skrátiť výnimočný trest odňatia slobody na „únosnú mieru“, maximálne na 15 rokov, a „demokratické usporiadanie výkonu trestu“. Represívne metódy chceli nahradiť „humanistickým prístupom“. Hlavná požiadavka sa však týkala rozsahu očakávanej amnestie. Na rozdiel od listu zo začiatku decembra už požadovali nie odpustenie jedného roku z trestu, ale dvoch tretín z celkového trestu každému odsúdenému. Jednotlivé body tejto výzvy sprevádzali prejavy nespútanej radosti, výkriky súhlasu v kinosále i z okolitých ciel. Medzitým prišiel aj predseda vlády Čič a vystúpil na záver stretnutia. Hovoril kultivovane a dosť všeobecne, ale na požiadavku amnestie uviedol: „V rámci humanizácie a demokratizácie našej spoločnosti je správne, aby sme rokovali s kompetentnými orgánmi o tzv. všeobecnej amnestii, ktorá by sa dotýkala všetkých odsúdených bez ohľadu na to, o ktorú nápravnovýchovnú skupinu ide, t. j. bez ohľadu na kvalifikáciu trestného činu, recidivistu alebo obzvlášť nebezpečného recidivistu. Okamžite budeme rokovať o výške amnestovaných trestov.“

*Ako vnímali „Dialóg“ príslušníci väzenského zboru?

Boli z toho šokovaní, zmätení, ponížení, nevedeli, čo si o všetkom majú myslieť, veď nič podobné predtým nezažili. Špeciálna skupina asi štyridsiatich príslušníkov zboru (v dnešnej reči „kukláči“), ktorú sme vytvorili na zaistenie bezpečnosti účastníkom „Dialógu“, ten ošial nevydržala do konca a rozišla sa. Na určenom mieste zostali do konca vari len traja.

*Naopak, väzni sa cítili asi na koni?

Akoby aj nie, keď minister spravodlivosti vydal hneď po „Dialógu“ pokyn, aby viacerým odsúdeným z Leopoldova bol prerušený výkon trestu na 5 až 7 dní. Mali pracovať v tíme, ktorý vznikol pri KC VPN v Bratislave „na prípravu právnych predpisov na

úpravu výkonu trestu odňatia slobody a humanizáciu väznenstva“. Akčný výbor mal navrhnúť vhodných kandidátov. Tak sa do tohto tímu dostali aj Jozef Roháč a Pavol Pochylý. Toho súd poslal za mreže za podvody, po stretnutí 23. decembra sa však stal medzi väzňami neformálnou autoritou. Predseda VPN Fedor Gál tam vyzdvihol Pochylého ako „úspešného horolezcu, svojho kamaráta z detstva a spolužiaka“.

Ja som Pochylého spoznal z celkom inej stránky. Ako človeka s krédom: „Nemožné je jednou z možností.“ Nikoho neuznával, s nikým sa nebalil, na rozdiel od „chartistov“, aj mne odpovedal iba na pol úst. Po „Dialógu“ však „chartisti“ stratili v Akčnom výbore vedúce postavenie, muziku tam začali tvrdiť práve väzni typu Roháča alebo Pochylého. Ten sa stal dokonca akýmsi hovorcom tímu väzňov – poradcov pri KC VPN počas prerušenia trestu. Chcem zdôrazniť, že všetci sa tam dostali protiprávne. Podľa príslušného ustanovenia zákona o výkone trestu odňatia slobody mohol náčelník nápravnovýchovného ústavu prerušiť odsúdenému výkon trestu za vzorné správanie, statočný pomer k práci alebo príkladný čin. Ani jeden z „poradcov“ tieto podmienky nespĺňal.

*Na stretnutí väzni nastolili viaceré požiadavky, ktoré mali zmeniť výkon trestu. Týkalo sa to aj osobnej prehliadky po návrate z pracoviska na cely? Veď jej zrušenie umožnilo, aby si zhotovili a preniesli rôzne mačety a podobné zbrane, ktoré neskôr použili pri vzburе.

Zrušenie osobných prehliadok odsúdených nebolo ani v jednom bode ich výzvy. Po 23. decembri sa odsúdení odmietali podriaďovať prehliadke, veď počuli, podľa ich názoru, súhlasné odpovede od predstaviteľov štátu počas „Dialógu“ a referenti si ju už nedokázali vynútiť.

*Medzitým sa pripravovala amnestia nového prezidenta republiky. Boli ste informovaný o jej príprave?

Akčný výbor odsúdených zaradil Pochylého do zoznamu na prerušenie trestu

tu a dal mu úlohu stretnúť sa s prezidentom Havlom. Keďže mu nedôverovali, nanútili mu jedného odsúdeného ako sprievod. Po návrate z prerušenie trestu ma odsúdení informovali, že sa Pochylý skutočne stretol s prezidentom a že spolu diskutovali aj o absolútnej amnestii, teda že trest odňatia slobody sa odpustí každému odsúdenému. Presné znenie amnestie som sa dozvedel až 1. januára 1990.

*Prezident Havel odporučil ministrom spravodlivosti oboch národných republík vydať pokyn, ktorý by zakazoval použitie zbraní v prípade protestov proti amnestii. Dostali ste takýto pokyn?

Áno, ale pokyn nadriadeného orgánu, čiže Správy Zboru nápravnej výchovy, odporúčajúci nepoužitie strelnej zbrane príslušníkom tohto zboru, bol podľa mňa v rozpore so zákonom. Preto sme ho v Leopoldove ne realizovali. S písomným pokynom som oboznámil dvoch najbližších spolupracovníkov a uložil ho do trezoru. Ďalší príslušníci o obsahu pokynu neboli informovaní,

aby bolo vylúčené riziko úniku informácie odsúdeným. Viete si predstaviť konanie obzvlášť nebezpečných odsúdených, ktorí očakávali absolútnu amnestiu, po zistení, že príslušníci na strážnych stanovištiach nie sú vyzbrojení zbraňami, respektíve že majú zakázané ich použiť. O tom, že odmietam plnenia pokynu, som informoval nadriadený orgán zboru, ktorý to vzal na vedomie.

*Ako väzni prijali Havlovu amnestiu?

Mnohí boli zhrození, lebo tým, čo boli odsúdení za závažné trestné činy alebo ako obzvlášť nebezpeční recidivisti, sa odpúšťal iba jeden rok z trestu. Odsúdeným za úmyselné trestné činy – jedna tretina a odsúdeným za trestné činy z nedbanlivosti – polovica. Pritom vo výzve z 23. decembra – opakujem – žiadali odpustiť dve tretiny trestu každému bez rozdielu bez ohľadu na nebezpečnosť spáchaného trestného činu.

*Čo sa dialo v Leopoldove bezprostredne po vyhlásení amnestie?

Keď zistili, že nie je absolútna a na nich sa nevzťahuje, odmietli sa podriaďovať väzenské-

mu režimu, vytlačili príslušníkov zboru z ubytovacej časti, kde sa nachádzali izby a cely. Až do 5. januára 1990 znemožňovali vzbúrenci pojednávanie senátov okresného súdu, ktoré mali aplikovať amnestiu v každom jednom prípade, priamo v ústave Leopoldov.

*Nebola už aj to vzbura?

Samozrejme, že bola, a každému za to hrozil podľa platného zákona trest odňatia slobody na jeden až päť rokov, organizátorom dokonca až na osem rokov. Ale doba bola taká, aká bola – revolučná... Až keď sa objavil dozorcujúci prokurátor Jozef Pátrovič, až keď odsúdení zbadali asi 80 služobných psov a ozbrojených nastúpených príslušníkov zboru, ukončili vzburu.

*Čo nasledovalo?

Bolo treba prevziať pod kontrolu ubytovacie objekty, v ktorých sa vtedy nenachádzal jediný príslušník, ale bolo tam 2 350 odsúdených. Preberali sme ich s prokurátorom Krajskej prokuratúry Bratislava Romanom Kvasnicom, dnes je to známy advokát. Išlo najmä o to, získať kontrolu nad oddeleniami s tými odsúdenými, u ktorých rozsiahla amnestia nepripadala do úvahy a ktorí boli schopní zorganizovať hromadný útek s použitím násilia. Po prevzatí ubytovacích objektov vznikli podmienky pre prácu senátov Okresného súdu Trnava, ktoré potom rozhodovali o amnestovaných priamo v našom ústave. V priebehu niekoľkých dní sme prepustili asi 650 odsúdených. Organizačné zabezpečenie prepustenia takéhoto počtu bolo mimoriadne náročné, ale všetky administratívno-správne úkony súvisiace so samotným procesom ukončenia výkonu trestu boli zvládnuté bez problémov.

*Čo ostatní väzni?

Ostatní sa čiastočne upokojili a rešpektovali ústavný poriadok, ale stále boli presvedčení, že amnestia nespravodlivo obišla tých, čo boli zaradení do tretej nápravno-výchovnej skupiny a obzvlášť nebezpečných recidivistov. V nasledujúcich týždňoch januára 1990 a v priebehu februára prišli do ústavu niektorí politici, ktorí ubezpečovali odsúde-

ných, že pripravovaná novelizácia Trestného zákona počítá aj so zrušením obzvlášť nebezpečnej recidívy. A to aj retroaktívne, čo znamená, že sa bude vzťahovať aj na osoby, ktoré sú vo výkone trestu. Federálne zhromaždenie malo novelu podľa nich prijať 28. marca 1990.

*Väzni tomu uverili?

Zo začiatku verili, ale v druhej polovici februára už prejavovali nespokojnosť. Podľa nich sa postupovalo pomaly a v závere mesiaca už dali najavo nedôveru. Pretože sa poučili o prázdnych sľuboch politikov zo stretnutia s nimi 23. decembra 1989, rozhodla sa časť odsúdených nenásť do práce a neprijímať ústavnú stravu. Od 28. februára, teda mesiac pred predpokladaným rozhodovaním parlamentu, vstúpili asi 250 odsúdení do nátlakovej akcie a odmietli rešpektovať ústavný poriadok.

*Reagovali na novú situáciu v Leopoldove aj politici?

Prezident Havel v liste, ktorý 9. marca 1990 doniesol poslanec Federálneho zhromaždenia a vtedy už aj člen osobitnej komisie SNR Ján Langoš, väzňov ubezpečoval, že novelizáciu Trestného zákona parlament skutočne prerokuje a žiadal ich, aby svoj protest ukončili. List čítali zástupcovia odsúdených na jednotlivých celách a v izbách. „Rôzne orgány uvažujú o ďalších možnostiach, ako uľahčiť vám a vôbec všetkým československým väzňom ich situáciu," písal prezident, sám bývalý väzeň. „Väzenstvo sme zdedili po predchádzajúcom režime a vieme, aké je. Žiadam vás, aby ste pochopili, že všetko nie je možné riešiť naraz a ihneď." Podotýkam, že ja som si list prečítal až dodatočne, keď som ho získal od odsúdených.

*Ako vnímali jeho obsah?

Obsah listu pochopili ako podporu ich požiadaviek prezidentom republiky. Václav Havel zostal pre odsúdených uznávanou autoritou dokonca aj v deň zásahu proti vzbúrencom. Písal som si našťastie denník a pri výsluchu u prokurátora Vojenskej obvodnej prokuratúry Bratislava vo veci vzbury väz-

ňov som uvádzal časové a vecné súvislosti zo svojho denníka. Všetko podstatné som si v ňom zaznamenal.

*Ten prezidentov list, to bola možno taktika na získanie času v situácii, keď si nové vedenie štátu uvedomilo, že pôvodné sľuby nemôže splniť.

Tiež si to myslím, ale ukázalo sa, že odsúdeným a tobôž recidivistom, ako aj odsúdeným zaradeným do tretej nápravno-výchovnej skupiny, ktorí dokonale ovládajú odlišnosti výkonu trestu a svoje práva a povinnosti, nemožno dávať nereálne sľuby – ani veľké, ani menšie. Ďalší vývoj v ústave Leopoldov to potvrdil. Od 15. marca 1990 sa napätie vystupňovalo. Čítam z môjho denníka: „Hlásenie nadriadenému: stratili sme zdravotné stredisko, odsúdení vyhnali referentov režimu, vyliezli na strechu a chcú z nej skákať od 12. do 15. hodiny, ak sa niečo neurobí (v parlamente) s recidívou. Odkazujú: „Ešte máte dva týždne, ak sa nezačne konať, Leopoldov bude horieť a bude krviprelievanie. Sme odhodlaní na všetko,

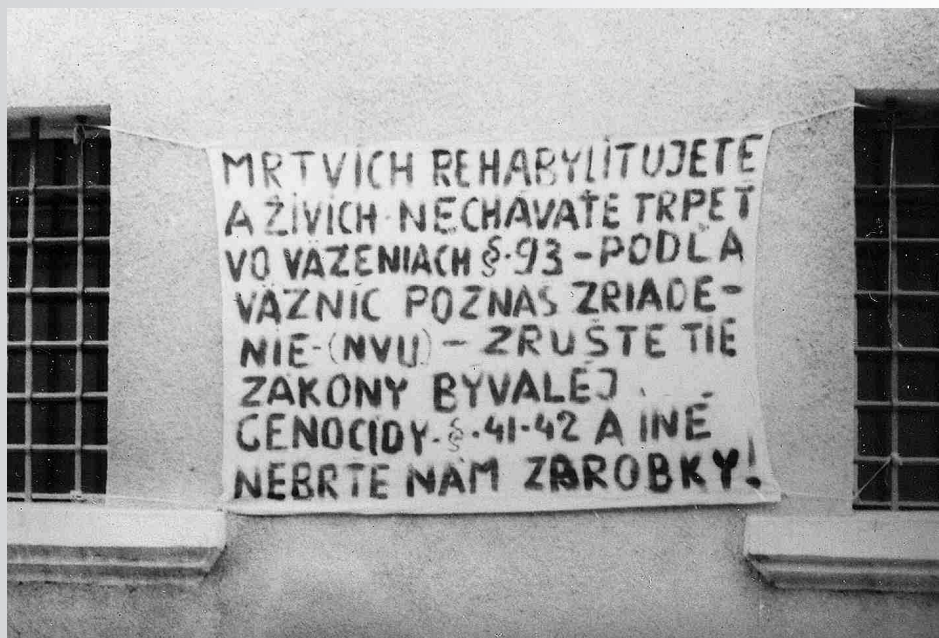
lebo sa neplnia sľuby. Stále neprišiel Červený kríž a špecialisti na väzenvstvo z iných krajín.“ V liste im to prezident prisľúbil.

*Bývalý sudca, ktorý predsedal senátu v tejto kauze, doktor Jozef Holič tvrdí, že vzburu by ste boli potlačili už vtedy a v zárodku, keby ste mohli postupovať podľa starých pravidiel a nemuseli konzultovať všetko s ministrom.

Pán doktor Holič vychádzal z poznania trestného spisu, obžaloby a súdneho konania. Ja vychádzam z právnych predpisov upravujúcich výkon trestu odňatia slobody, aktuálnych pokynov nadriadených a osobitnej komisie SNR, ktorá napríklad 5. marca 1990 v závere previerky uviedla: „V ústave Leopoldov je situácia riziková a je potrebné zachovať si chladnú hlavu a trezornosť.“

*Je pravda, že v tom čase už viedol väzňov Tibor Polgári, ako sa to traduje v mnohých novinových článkoch?

Ale nie, to si niekto pletie so situáciou, ktorá nastala o rok neskôr, keď už som nebol v Leopoldove, a Polgári organizoval útek od-

súdených. V čase, o ktorom hovoríme, Polgári ma, naopak, sprevádzal po objektoch ústavu, správal sa ako môj bodyguard. Na pokyn Akčného výboru mi zabezpečoval osobnú ochranu s ďalším odsúdeným, ktorý bol vo výkone trestu za trestný čin vraždy. Polgári mal totiž medzi väzňami autoritu ako úspešný juniorský boxer a celkom inteligentný človek. Navyše bol z komunity Rómov, ktorí mali v ústave vysoké percentuálne zastúpenie. Niečo vám o ňom poviem. Keď som nastúpil do Leopoldova za riaditeľa a prvýkrát nazrel do priestorov výkonu disciplinárneho trestu, jeden odsúdený po otvorení cely sa nesprával podľa predpisov a neotočil sa ku mne tvárou, ale chrbtom. Referent, ktorý ma sprevádzal, ho upozornil: „Polgári, neviete, čo máte robiť?“ „Viem, preto to robím,“ odpovedal. „Polgári, v ústave Želiezovce som poznal jedného Polgáriho z Nových Zámkov a patrila medzi najvzornejších.“ Odsúdený spozornel a pomaly sa ku mne otočil tvárou. „Mal takú dôveru, že zodpovedal za pracovnú skupinu odsúdených na stavebnom pracovisku, asi za 45 osôb,“ pokračoval so-

m. „Bol dokonca podmiennečne prepustený z výkonu trestu za vzorné správanie a statočný pomer k práci. Nepoznáte ho náhodou?“ „Áno, to je môj otec,“ odpovedal Polgáriho syn.

*Čo bolo ďalej?

Keď ho o dva týždne navštívil otec s matkou, bol som akoby náhodou pri tom. Otec sa ma spýtal, ako poslúcha Tibor. „Dohliadnem, pán Polgári, aby sme z neho urobili vzorného odsúdeného,“ povedal som. Nič viac, ani slovo o disciplinárnom treste, ktorý syn medzitým absolvoval. Odvtedy zmenil svoj prístup k výkonu trestu.

*Kto teda viedol vzbúrencov po 27. februári 1990?

To už neboli ani „chartisti“, ktorí sa dali premiestniť do iných ústavov, ani Pochylý či Roháč, ale osoby s jednostranným systémom hodnôt zameraným na zločin, napríklad Filip, Laci a Dorka.

*Čo máte zaznamenané v denníku po 15. marci?

Odsúdení sa nezastavili, príslušníkov zboru vytlačali aj z ďalších stanovišť v iných ob-

jektoch a okolo 20. marca už v tzv. ubytovacej časti nebol zabezpečený výkon služby ani na jednom stanovišti. Odsúdení ovládli polovicu objektovej sústavy ústavu, až po úroveň miestnej komunikácie, ktorá oddeľuje ubytovaciu časť od časti výrobnjej. Vtedy tiež začali prenikať informácie od odsúdených, že riaditeľa ústavu použijú ako rukojemníka na konanie vo veci novelizácie Trestného zákona. Už aj predtým, pri úplne inej príležitosti, som sám niečo také začul v rómčine v izbe, kde bolo ubytovaných asi 60 odsúdených. Keďže tejto reči som celkom dobre rozumel, zareagoval som okamžite takisto po rómsky: „Koho že to chcete vziať za rukojemníka?“ Mali ste vidieť ten šok! Pravdepodobne aj preto som mal v prostredí odsúdených rešpekt.

*Novela Trestného zákona sa 28. marca 1990 na program parlamentu nedostala. Väzni museli zúriť, že ich politici znovu podviedli. Bol to zároveň deň zásahu proti vzbúrencom. Ako si naň spomínate?

Zásahu velil plukovník Andrej Sámel, len krátko predtým vymenovaný za námestníka federálneho ministra vnútra. Pôvodne pôsobil v armáde, na takúto akciu, predpokladám, nebol odborne pripravený, neovládal taktiku zásahu proti vzbúreným väzňom.

Mal k dispozícii vojenskú jednotku i útvar osobitého rýchleho nasadenia (URNA) ministerstva vnútra z Prahy, tzv. červené baretty. Zásah sa mal začať o 10. hodine predpoludním, ale nezačal sa. Sámel chcel najprv so vzbúrencami vyjednávať. „Vyjednávalo sa celý mesiac, treba konať, určiť krátku lehotu na ukončenie vzbury a čo najskôr konať,“ namietal som ako člen krízového štábu. Sámel však napriek tomu spoločne s dvomi psychológmi vyjednával so vzbúrencami. Tí sa im vysmiali. „Po zotmení bude neskoro zasahovať,“ upozorňoval som. Tma bude viac vyhovovať vzbúrencom ako nám,“ dodal som. Na moje odporúčania však reagoval Sámel podráždene. Bolo už poludnie, medzitým vzbúrenci začali podpaľovať jednotlivé objekty – ubytovacie aj výrobné, v jednej polovici väzenskej sústavy. Boli na streche, nad ich hlavami krúžili vrtuľníky, videli pohyb zásahových jednotiek. Pokyn na zásah od 16. hodiny napokon odporučil vydať Vladimír Mečiar, vtedy slovenský minister vnútra, po porade v krízovom štábe.

*Premeškal sa moment prekvapenia?

Áno, a najmä preto, že sa neuplatnili zásady stratégie a taktiky pri likvidácii vzbury odsúdených. Otáľalo sa dlho, znížila sa tým efek-

tívnosť zásahu. Vzhľadom na to za pozitívny výsledok považujem, že bol iba jeden mŕtvy odsúdený, ktorý sa na streche pokúšal ohroziť zápalnou fľašou vrtuľník, a 29 zranených. Podľa niektorých štúdií sa pri potláčaní väzenských vzbúr predpokladá 5 až 10 percent strát, v závislosti od intenzity odporu a pripravenosti vzbúrencov. Z následkov vzbury môžeme vyvodiť záver, že odsúdení konali chaoticky, neboli pripravení a zamerali sa iba na vypálenie ústavu, čím sa vyhrážali od 14. marca 1990. Na zakladanie požiarov boli aj pripravení, pretože v časti objektovej sústavy, ktorú ovládali takmer desať dní, boli aj pracoviská s horľavými materiálmi používanými vo výrobnom procese. V Leopoldove veľa objektov preto ľahlo popolom.

*Slovensky premiér vtedy vyhlásil, že väznica je úplne zničená.

To zase nebola pravda, veď po rokoch vypálené ubytovacie objekty zrekonštruovali a naďalej slúžia svojmu účelu, ale pri včasnejšom zásahu mohli byť škody oveľa menšie alebo sa požiaru dalo aj predísť.

*Ako svedok ste vypovedali aj na procese v tejto kauze o dva roky neskôr. Boli tam aj zainteresovaní politici. Sudca Holíč spomína, že na pojednávanie nebolo možné dostať jedine Václava Havla a bez neho sotva bolo možné osvetliť všetky príčiny a podmienky tejto vzbury. Napríklad jeho list z 9. marca 1990.

Nemám k tomu čo dodať.

*Videli ste film Amnestia?

Áno, s manželkou sme ho videli v trnavskom kine.

*A čo hovoríte?

To, čo jeho tvorcovia stvárnil, je fikcia, aj keď má reálny historický základ. Ja som sa vám snažil práve priblížiť, čo sa v Leopoldove pred 30 rokmi skutočne stalo.

Oto Lobodáš (70)

- Celý pracovný život zasvätil väzenskej službe.
- Narodil sa vo Veľkom Kýre (okres Nové Zámky), maturoval v Trnave, absolvoval

Vysokú školu Zboru národnej bezpečnosti v Prahe a doktorandské štúdium na Akadémii Policajného zboru v Bratislave, má titul JUDr. a PhD.

- V roku 1973 začínal kariéru ako radový príslušník väzenského zboru. V roku 2002 ho vymenovali za generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže. Do hodnosti generál ho vymenoval prezident SR v roku 2004.
- Medzitým bol zástupcom riaditeľa, respektíve riaditeľom ústavu v Želiezovciach, Leopoldove, Prešove a Hrnčiarovciach nad Parnou.
- V rokoch 2010 – 2012 pôsobil na ministerstve spravodlivosti ako riaditeľ odboru väznenstva.
- Má za sebou bohatú pedagogickú činnosť na viacerých vysokých školách, v rokoch 1998 – 2007 aj na Akadémii PZ.

Vladimír Jancura, Pravda 23. 3. 2020
Publikované so súhlasom autora.

V spomienkach sa vrátil k leopoldovskej vzbure aj bývalý šéf vyšetrovacieho tímu, ktorý mal na starosti preskúmanie tejto udalosti, Peter Vačok. Na starosti mal časť vyšetrovania leopoldovskej vzbury – išlo o vypočúvanie asi 100- až 120-člennej skupiny umiestnenej po vzbure v Želiezovciach. Vypočúvanie trvalo asi dva týždne a ich závery potom putovali hlavnému tímu.

„Teraz by sa dalo vytykať veľa vecí, napríklad aj nebohému Václavovi Havlovi, ale ja toto jeho rozhodnutie na druhej strane chápe. On bol veľký demokrat, ktorý nastupoval do novej éry nielen v Československu, ale v celej Európe a chcel dať možnosť ľuďom, aby sa polepšili. Mnohé veci sa podcenili, alebo jednoducho povedané ľudia si to nevážili,“ povedal Peter Vačok pre TASR a Pravdu. Podľa neho bola vzbura produktom revolučných čias, keď v spoločnosti vládol sčasti aj chaos.

Jedným z ďalších vyšetrovateľov bol Václav Kuna a bol jedným z desiatich vyšetrovateľov vzbury: *„Amnestia sa dotkla takmer všet-*

kých, ale nie všetci väzni išli hneď na slobodu a podľa svojich predstáv. Prvá vzbura bola už na začiatku januára 1990, ktorú vyvolali tí najmilitantnejší väzni, ale táto vzbura bola pomerne rýchlo potlačená, keďže bola malého rozsahu. Následne tých najagresívnejších väzňov porozmiestňovali po iných ústavoch v rámci Slovenska a medzi nimi bol napríklad aj Tibor Polgári, ktorý bol neskôr vodca skupiny, ktorá vyvraždila skupinu dozorcov koncom novembra 1991,“ pripomenul pre TASR Kuna.

V tom období sa v Leopoldove nachádzala ešte asi tisícka odsúdených. „Prvé demonštrácie začali už vo februári, čiže to nebola akcia zo dňa na deň. Demonštrácie sa postupne gradovali a podľa môjho názoru k zá-sahu došlo neskoro, a to v momente, keď sa už väzni zabarikádovali a na jednotlivých oddeleniach začali zapalovať prevádzky. Keby k zákroku došlo hneď v zárodku, tak by to pravdepodobne inak dopadlo.“

Aké boli dôsledky vzbury? „Po potlačení revolty bolo celkovo stíhaných viac ako 1500

osôb a za moju vyšetrovateľskú prax to bolo jedno z najťažších období. Stíhal som vtedy vyše 105 odsúdených za leopoldovskú vzburu a k tomu sa pridružovali aj iné trestné činy. Vzhľadom na štruktúru a mentalitu odsúdených to bolo veľmi náročné dokazovanie. Každý si to vykresloval podľa svojho scenára,“ uviedol pre TASR bývalý vyšetrovateľ.

Spomenul aj to, že tí najradikálnejší väzni sa bránili tým, že za nimi chodili do väznice predstavitelia vtedajšej politiky, napríklad Vladimír Mečiar, Ján Langoš, Richard Sacher, Ladislav Košťa, ktorí im sľubovali, že pôjdu domov. „Dokonca sa ich pýtali, že keď to tak nebude, či to môžu aj podpáliť, ale bolo im údajne odpovedané, že robte si, čo chcete. A tak podľa výpovedí si robili, čo chceli, zabarikádovali sa a takýmto spôsobom vznikla vzbura. Organizátorov tam bolo viac, potom tam boli militantní vzbúrenci a nakoniec ostatní, ktorí sa k nim popripájali,“ dodal Václav Kuna.

Smeti bez obalu...

V tomto roku sme všetci výrazne pocítili navýšenie poplatku za smeti. Rozhodovanie vedenia mesta o tomto kroku nebolo ľahké. Odpadková realita je horúcou témou pre vedenie mesta, no mala by sa stať dôležitou témou aj v domácnostiach v našom meste. Nie však iba kvôli výške poplatkov za smeti, ale predovšetkým kvôli množstvám odpadu, ktoré denne produkujeme. Do najbližšieho čísla časopisu pre vás pripravujeme analýzu vývoja poplatkov a množstva odpadov za uplynulé roky a bude sa dotýkať nasledujúcich tém:

- **Množstvo odpadu medziročne vzrastie o 8 %**
- **S množstvom odpadu narastá aj cena za uloženie odpadu na skládku a manipuláciu s ním**
- **Miera separovania odpadu ovplyvňuje cenu za skládkovanie**
- **Poplatky za odpady musia zohľadňovať skutočné náklady na činnosti s nimi**
- **Ak mesto platí za odpady, nemá priestor na rozvoj**
- **Kedy sa dozvedáme o odpadoch a ako mesto informuje o poplatkoch**
- **Do množstva vyprodukovaného odpadu sa zahŕňa aj odpad zo zberného dvora**
- **Ako urobiť poplatky spravodlivými?**
- **Aby sme poznali odpad Leopoldova, urobili sme analýzu odpadov**
- **Čo sa zmení, keď budeme kompostovať alebo keď nebudeme kompostovať?**

Analýzu po dokončení zverejníme aj na internetovej stránke mesta Leopoldov.

Šachová partia pre zábavu i poučenie

Biely: **Gorazd Kollárik**

Čierny: **Michal Ostrowski**

Turnaj: MMSR seniorov (65+)

Miesto: Tatranské Matliare 2019

Nimcovičova hra (B00)

1.e4 Jc6 2.d4 [2.f3 d6 3.d4 Jf6 4.Jc3 Sg4 5.Se2 (5.Se3 e6 6.h3 Sh5 7.a3 Se7 8.Sd3 e5 9.g4 Sg6 10.d:e5 d:e5 11.Dd2 h6 12.0-0-0 a6 13.De1 Jd7 14.Sc4 +/- Short vs. Lékó, Dortmund 1995, 7.d5 Je7 8.Sb5+ c6 9.d:c6 J:c6 10.e5 d:e5 11.D:d8+ V:d8 12.J:c5 Sb4 13.S:a7 Vc8 14.a3 S:c3+ 15.b:c3 0-0 16.S:c6 b:c6 17.f3 Vfd8 18.a4 Jd5 19.a5 f6 20.Jd3 J:c3 21.a6 +/-) 5. - e6 6.d5! e:d5 7.e:d5 S:f3 8.g:f3 Je5 9.Se3 Se7 10.Dd2 0-0 11.0-0-0 c5 12.Vdg1 Je8 13.f4 Jd7 14.Je4 +/- Timoščenko vs. Miles, Moskva 1990, 2. - e6 3.d4 d5 4.e5 b6 5.c3 Jce7 6.Sd3 a5 7.De2 Jf5 8.h4 h5 9.Jg5 g6 10.Jd2 Jge7 11.Jf1 c5 12.f3 c4 13.Sc2 b3 14.g4! Spielmann vs. Nimcovič, N. York 1927] **2. - e5** [2. - d5 3.Jc3 d:e4 4.d5 Je5 5.Dd4 (5.Sf4 Jg6 6.Sg3 e5 7.d:e6 S:e6 8.Jb5 Sd6 9.S:d6 c:d6 10.J:d6+ Ke7 11.J:e4 D:d1+ 12.V:d1 Jf6 13.Jc3 Vhd8 14.Jge2 V:d1+ 15.J:d1 a6 16.a3 Vd8 17.Je3 Jd5 +/-) 5. - Jg6 6.D:e4 (6.Sb5+!? Sd7 7.Sc4 c6 8.Se3 Jf6 9.0-0-0 Sf5 10.Sg5 J:d5 11.J:d5 f6 12.Se3 Je5 13.Dc3 Sd6 14.Jb4 +/-, 7.J-ge2 f5 8.Jf4 c6 9.Sa4 Jf6 10.d:c6 S:c6 11.S:c6+ b:c6 12.Da4 Dd6 13.J:g6 h:g6 14.Sf4! Marczell vs. Dunne, kor. p. 1996) 6. - Jf6 7.Sb5+ c6 8.d:c6 J:e4 9.c7+ Dd7 10.S:d7+ S:d7 11.J:e4 Vc8 12.Je2 V:c7 13.c3 e5 14.Se3 f5 15.Jd2 b6 16.f3 Se7 17.0-0 0-0 18.Jb3 Sb5 19.V-fe1 Vd7 20.Sf2 h5 21.Jg3 h4 22.Jf1 h3 23.g:h3 Sc6 24.Jbd2 Jf4 25.V:e5 J:h3+ 26.Kg2 Jf4+ 27.Kh1 Sd6 28.Vee1 Jd3 29.Ve2 J:b2 30.Sd4 Jd3 -/+, 3.e:d5 D:d5 4.Jf3 Sg4 5.Jc3 Df5 6.Se2 0-0 7.h3 S:f3 8.S:f3 Jf6 9.S:c6 De6+ 10.Se4 J:e4 11.0-0 J:c3 12.b:c3 Dc6 13.Dd3 c5 14.Vb1 g6 15.Db5 D:b5 16.V:b5 e:d4 17.Sg5 Vd6 18.c:d4 Sg7 19.c3 =, 3.e5 Sf5 4.Sb5 e6 5.c3 Jge7 6.Sg5 h6 7.Sh4 a6 8.Se2 Sg6 9.Jd2 Dd7 10.Jgf3 Jf5 11.0-0 Ja5 12.b4 Jc6 13.Ve1 Sh7 14.Jb3 b6 15.a3 J:h4 16.J:h4 Se7 17.Jf3 0-0 18.Sd3 S:d3 19.D:d3 f6 20.c4 +/-] **3.d5** [3.d:e5 J:e5 4.Jf3 Df6 (4. - Sb4+ 5.c3 Sd6 6.J:e5 S:e5 7.Sc4 De7 8.f4 Sd6 9.0-0 Jh6 10.Jd2 0-0 11.Dh5 Sc5+ 12.Kh1 d5 13.S:d5 Jg4 = Gallacher vs. Bauer, Nemecko 1998; 5. - J:f3+ 6.D:f3 Sc5 7.b4 Sb6 8.Jd2 Je7 9.a4 c6 10.Jc4 Sc7 11.e5 0-0 12.Sg5 f6 13.e:f6 De8 14.Sd3 Jg6+ 15.De3 Df7 16.0-0 d5 17.Jb2 g:f6 18.Sh6 Ve8 13.Dd2 Jh4 20.f3 Jf5 21.Sf4 Je3 =) 5.Se2 Sc5 6.0-0 Je7 7.Jc3 0-0 8.Ja4 J:f3+ 9.S:f3 Sd6 10.Sd2 Se5 11.Sc3 d6 12.S:e5 d:e5 13.Dd3 Jc6 14.c3 Vd8 15.Dc4 Vb8 16.Jc5 Vd2 17.b4 b5 18.Db3 a5 19.Vad1 V:d1 20.V:d1 a:b4 21.c:b4 Jd4 22.Da3 h6 23.Vd3 Dc6 =, 4.f4 Jc6 5.Se3 Sb4+ 6.c3 Sa5 7.Jf3 Jf6 Hubner vs. Hort, NSR 1984] **3. - Jce7 4.Sd3** [4.Sg5 Jf6 (4. - f6 5.Se3 f5 6.Sg5 f:e4 7.Jd2 Jf6 8.S:f6 g:f6 9.J:e4 Jg6 10.d6 c6 11.Dh5 Sg7 12.0-0 0-0 13.Sc4+ Kh8 14.Je2 b5 15.Sb3 a5 16.Vd3 a4 17.Vh3 h6 18.D:g6 a:b3 19.J2g3 Vf7 20.Jf5 Df8 21.J:h6! +-, 16. - De8 17.Vh3 h6 18.J4g3 Jf4 19.D:h6+ S:h6 20.V:h6+ Kg7 21.Jf5 mat) 5.Sd3 Jg6 6.Jc3 Sc5 7.Df3 a6 8.Jge2 d6 9.0-0 Sg4 10.S:f6 S:f3 11.S:d8 S:e2 12.J:e2 V:d8 13.b4 Sa7 14.a4 Je7 15.Vfd1 0-0 16.Jg3 g6 17.c3 f5 18.Se2 Vf7 19.e:f5 Vdf8 20.Je4 V:f5 21.Sf3 Vf4 =] **4. - Jg6 5.Je2** (5. Jf3 Jf6 6.h4 h5 7.c3 Se7 8.Sg5 0-0 9.Jbd2 d6 10.0-0 c5 11.d:c6 b:c6 12.Jc4 Se6 13.Ve1 Vb8 14.Dc2 Jh7 15.Se3 Dc7 16.g3 Vfc8 =) **5. - Jf6 6.h3 Sc5 7.Se3** (7.Jd2 0-0 8.0-0 d6 9.Jb3 Sb6 10.Jc3 a5 11.a4 Sd7 12.Df3 h6 13.Vd1 c6 14.Ve1 De7 15.Sd2 Vfc8 16.Sc4 c:d5 17.S:d5 Vc7 =) **7. - Sb6** [7. - S:e3!? 8.f:e3 J:e4 9.Jd2 J:d2 10.D:d2 e4 11.Sc4 Je5 12.Dd4 Dh4+ 13.Kd1 J:c4 14.D:c4 c6 15.Kd2 0-0 16.Vaf1 b6 17.Vf4 Dg5 18.D:e4 D:d5+ 19.D:d5 c:d5 20.Jc3 Sb7 21.Jb5

(21.Vd4 Vfc8 22.J:d5 Ve5 23.Jf4 g5 24.Jd3 Va5 25.h4 V:a2 26.V:d7 S:g2 27.Vg1 Sh3 28.V:g5+ Kf8 29.Vc7 Vc8 30.V:c8+ S:c8 31.Kc3 Va1 =) 21. - Sc6 22.Jd6 f6 =] **8.Jbc3** (8.S:b6 a:b6 9.0-0 0-0 10.Jg3 d6 11.Jc3 Jd7 12.Sb5 Jc5 13.a3 f5 14.e:f5 S:f5 15.J:f5 V:f5 16.b4 Jd7 17.Sd3 Vf6 18.Dh5 De7 =/+) **8. - d6** (8. - S:e3 9.f:e3 Jc6 10.Dd2 0-0 11.0-0-0 b5 12.g4 h6 13.Jg3 b4 14.Jce2 a5 =/+) **9.D-d2 Sd7 10.Jg3 c5 11.0-0 Dc7** (11. - 0-0 12.a3 a6 13.Jce2 Sa5 14.c3 b5 15.b4 c:b4 16.a:b4 Sb6 17.c4 b:c4 18.S:c4 S:e3 19.D:e3 a5 20.b:a5 V:a5 21.Vab1 Je8 22.Vfc1 f5 23.J:f5 S:f5 24.e:f5 V:f5 25.Sd3 Vf6 =) **12.Jb5 S:b5?** (12. - Db8! 13.Sg5 Jg8 14.Jh5 h6 15.Se3 a6 16.Ja3 Vh7 17.Jc4 Sa7

18.a4 b5 19.a:b5 a:b5 20.Ja5 c4 21.S:a7 V:a7 22.Se2 =) **13.S:b5+ Jd7 14.Jf5 0-0 15.Sh6! Jf6** (Pozri diagram!) **16.Vae1?** (16.S:g7! J:e4 17.De3 c4 18.D:e4 Vfc8 19.Dg4 Dd8 20.c3 a6 21.S:c4 h5 22.De4 Dg5 23.Sd3 Vc7 24.Sh6 Df6 25.h4 Dd8 26.g4 f6 27.g:h5 Jf4 28.S:f4 e:f4 29.Vae1 +-, 16. - Dd8 17.Dh6 a6 18.Se2 c4 19.h4 c3 20.b:c3 Sc5 21.h5 b5 22.a4 Va7 23.Sf3 b:a4 24.Vfb1 Je8 25.V:a4 a5 26.Sg4 Sb6 27.h:g6 f:g6 28.S:f8 g:f5 29.S:f5 +-) **16. - Jh5 17.Se3?** (17.Dg5! g:h6 18.D:h5 a6 19.D:h6 f6 20.Se2 Sa5 21.c3 Jf4 22.Sd1 Kh8 23.Ve3 c4 24.Vg3 Vf7 25.Sh5 J:h5 26.D:h5 Vd8 27.Vg6 Vdf8 28.Dh6 +-) **17. - a6 18.Se2 Jf4 19.Kh2 J:e2 20.V:e2 f6 21.c4 Vad8 22.Dc1 Df7?** (22. - Sa5! 23.a3 Vb8 24.Dc2 Vfc8 25.f4 b5 26.c:b5 a:b5 27.f:e5 J:e5 28.Sf4 Vf8 29.Vef2 Vfe8 30.S:e5 V:e5 31.Vf4 +/=) **23.g3?** (23.Sh6! Dd7 24.J:g7 Vf7 25.Je6 Ve8 26.f4 e:f4 27.Vef2 Sd8 28.Dc2 b5 29.b3 +-) **23. - Je7 24.J:e7 D:e7 25.g4 Df7 26.Vg1 h6 27.f3 g5 28.Kg3 h5 29.Vh1 h4+ 30.Kg2 Dg6 31.a4 De8 32.b3 Df7 33.b4 Dc7 34.b5 a5 35.Dd2 remíza.**

Nimcovičova hra (1.e4 Jc6) alebo sa tiež niekedy nazýva aj Fischerova hra podľa nemeckého šachistu E. Fischera (* 1831 - 1897), ktorý túto hru uviedol do praxe, je zdanlivo príbuzná Aljechinovej obrane, ale obsahovo najbližšia Francúzskej obrane, do ktorej môže v jednom variante aj prejsť (1.e4 Jc6 2.d4 d5 3.Jc3 e6). V medzinárodnom turnaji prvýkrát použil tento systém A. Nimcovič (* 1886 - 1935) v r. 1907. Na Medzinárodných majstrovstvách seniorov v T. Matliaroch 2019 otvorenie používal na prekvapenie svojich súperov najstarší účastník podujatia 92-ročný Poliak M. Ostrowski, ktorý pre slabý zrak svoje partie ani nezapisoval do partiára a hral zásadne so šiltovkou na hlave, ktorú si priniesol do hracej sály, aby jeho súper nevidel, kam sa na šachovnicu pozerá. Pohyby s figúrami vykonával veľmi rýchlo, ale aj s chybami. V našej partii po 15. ťahu, v pozícii zobrazenej na diagrame, už stál na prehru. Ešte v 17. ťahu mohol biely napraviť svoju chybu z predchádzajúceho ťahu a vyhrať duel alebo dokonca aj v 23. ťahu. Pretože sa tak nestalo, súboj sa skončil nakoniec remízou, ktorú poľský šachista s radosťou prijal, pretože vo variante: 34.Dg1! Sa7 35.Df2 Vb8 36.Vb2 Vfc8 37.Vhb1 Kf7 38.b:c5 S:c5 39.S:c5 D:c5 40.D:c5 V:c5 41.V:b7+ V:b7 42.V:b7+ Ke8 43.Vb6 Kd7 44.V:a6 V:c4 45.a5 Vc2+ Kf1 Vc3 47.Ke2 Va3 48.Va8 Kc7 49.Vf8 V:a5 50.V:f6 Va2+ 51.Kd3 Va3+ 52.Kc4 by ťahal za kratší koniec. Otvorenie sa občas objaví na šachovnici aj medzi veľmajstrami. Biely sa však môže vyhnúť súperovej teoretickej príprave, ak zvolí miesto 2.d4 iný ťah (2.Jf3, 2.Jc3), a tak hra prejde do iných systémov (Španielska, Škótska, Viedenská hra, Štyroch jazdcov a pod.); napr.: 1.e4 Jc6 2.Jf3 d5! (2. -

e6 3.d4 d5 4.Jbd2 Jf6 5.e5 Jd7 6.Jb3 Se7 7.Sb5 a6 8.Se2 0-0 9.0-0 f6 10.e:f6 S:f6 =, 2. - d6 3.Sb5 a6 4.Sa4 Jf6 5.Jc3 Sg4 6.h3 S:f3 7.D:f3 e5 8.0-0 Se7 9.Dg3 0-0 10.d3 Jd4 11.Sh6 Je6 12.Se3 Jh5 13.Dg4 Jf6 14.Df3 c5 15.Dg3 Jh5 =) 3.e:d5 D:d5 4.Jc3 Da5 5.Sb5 a6 6.S:c6+ b:c6 7.De2 Jf6 8.Je5 e6 (8. - Sb7 9.d4 e6 10.Sd2 Db6 11.0-0-0 c5 12.d5 J:d5 13.Dh5 g6 14.Df3 f5 15.Jc4 Dc6 16.Ja5 Db6 17.J:b7 D:b7 18.Vhe1 Vb8 19.b3 Kf7 20.J:d5 e:d5) 9.0-0 Sd6 10.d4 0-0 11.Vd1 c5 12.Jc4 Db4 13.a3 Db8 14.Sg5 Jd5 15.Je4 c:d4 16.Je:d6 c:d6 17.V:d4 Va7? (17. - Dc7! 18.Vh4 f5 19.Dh5 h6 20.S:h6 g:h6 21.J:d6 Dg7 22.c4 Je7 23.D:h6 Jg6 24.D:g7+ K:g7 25.Vh3 e5 26.b4 Se6 27.c5 Je7 -/+) 18.Dd3 f6 19.Sd2 Ve7 20.Ve1 Sb7 (Karpov vs. Hort, Oslo 1984), keď sa čierny o 17 ťahov neskôr vzdal; alebo: 2.J-c3 Jf6 3.d4 e5 4.d:e5 J:e5 5.f4 Jc6 6.e5 Jg8 7.Sc4 d6 8.Jf3 Sg4 9.0-0 Dd7 10.De1 0-0-0 11.J-g5 d:e5 12.Kh1 f6 13.Jf7 Ja5 14.J:d8 J:c4 15.De4 Jd6 16.Db4 Se7 17.f:e5 f:e5 18.J:b7 J:b7 19.Vf8+ S:f8 20.D:f8+ Dd8 21.D:g7 Jf6 22.Sg5 Vg8! Euwe vs. Breyer, Viedeň 1921.

(GK)

Šachové okienko

Niekedy môžu mať vianočné sviatky aj trpkú príchuť, ako sa stalo na sklonku minulého roka v rodine **Ludovíta Lačného** (* 8. 12. 1926 - 25. 12. 2019) zo Žiaru nad Hronom, kedy po ťažkej chorobe umrel v mieste svojho bydliska vo veku 93 rokov. Možno aj neustála duševná činnosť mu dopomohli sa dožiť takého vysokého veku. O jeho prvom stretnutí so šachovými figúrkami i pravidlami a ďalšom pokračovaní v šachovaní sa toho už napísalo veľa a prakticky sa ani nedá prísť s nejakou novou informáciou o ňom, ktorá by už predtým nebola zverejnená v Metodických listoch alebo odborných časopisoch zameraných na kompozičný šach, ako je *Pat a mat* či *Šachové umění* ako príloha Československého šachu, ale aj v *Šachovom týdeníku* (Praha), ktorý bol určený pre praktických šachistov a tiež aj v lokálnej tlači, ako sú *Novinky z radnice* (Trnava) či *Leopoldov*. Rád si zahral aj šachovú partiu, ak bolo s kým. Podľa vtedajšej klasifikácie hral kráľovskú hru asi na úrovni hráča 1. triedy. Bol „len“ medzinárodným majstrom v kompozičnom šachu, hoci podľa vysokej úrovne jeho skladieb by mu patril aj titul veľmajstra. Mladšieho Ľudka naučil základné šachové pravidlá jeho otec, ktorý hrával šach korešpondenčne, ale bol aj tiež riešiteľom v rubrike pražského maďarského denníka *Prágai Magyar Hírlap*. Na prírodnom klzisku v Banskej Štiavnici, kam sa prišiel 15-ročný chlapec so svojím otcom korčuľovať, sa zoznámil s vtedy 37-ročným Alexandrom Pitukom. Od krasokorčuľarskej témy sa pomaly dostali na šachovú, lebo Alexander si nielen rád zahral kráľovskú hru, ale aj skladal šachové problémy pre riešiteľov a posielal ich do rôznych kompozičných súťaží. Spolu s A. Pitukom šach nielen hrali, ale Ľuda aj zasvätil do tajov šachovej kompozície vo svojej stolárskej dielni. Tak sa o krátky čas zrodila jeho prvotina - trojťažka, ktorá získala I. cenu v *Slovenskom magazíne*. O niekoľko mesiacov nasledovala ďalšia trojťažka a po nej asi trojročná prestávka v tvorbe zapríčinená vojnovými udalosťami, stratou otca odvlečeného fašistami do koncentračného tábora a tiež prípravou na maturitnú skúšku. K svojmu obľúbenému kompozičnému šachu sa vrátil r. 1947 ako 21-ročný, keď od trojťažiek prešiel na dvojťažky, ktorým sa venoval dvadsať rokov. Po nich nasledoval návrat ku trojťažkám, ale pridal aj pomocné maty, samomaty a iné žánre exoproblémov. Svoje skladby (zložil ich celkovo viacej ako sto a väčšina z nich získala vyznamenania) skladal vždy na určitú tému. Nemal rád priemernosť a tiež sa stal originálnym šachovým skladateľom, ale nie funkcionárom, hoci stál pri zrode slovenskej kompozičnej organizácie r. 1952.

Dvakrát sa stal majstrom Československa vo dvojťažkách (1955-1956 a 1957-1959). V *Albumoch FIDE* za roky 1914 - 2012 získal 29,26 bodu. V rebríčku slovenských šachových skladateľov je podľa počtu nazbieraných bodov na 9. mieste. Titul medzinárodného rozhodcu FIDE v kompozičnom šachu mu bol udelený r. 1956. Jeho meno a priezvisko sa ocitlo aj na listine ocenených najúspešnejších športovcov Slovenskej republiky za rok 1997 (za dvojnásobné víťazstvo v 5. Svetovej súťaži v KŠ), je členom Siene slávy SOKŠ, získal štyri zlaté medaily vo svetových súťažiach. Vyštudoval matematiku na Univerzite Komenského v Bratislave a niekoľko rokov pôsobil ako stredoškolský učiteľ matematiky a fyziky na Gymnáziu v Banskej Štiavnici. Neskôr pracoval ako programátor v Závodoch SNP v Žiari n. Hronom a popri zamestnaní vyštudoval hutnícke inžinierstvo. Neviedol si podrobnú evidenciu svojich skladieb, ale už v r. 1980 sa

podarilo v tzv. *Metodických listoch* č. 2 zozbierať dvojicu Bedrich Formánek - Juraj Brabec jeho 64 skladieb spolu s ďalšími informáciami z jeho života, ktoré tiež nájde záujemca aj v publikácii *Kompozičný šach na Slovensku* (Šport 1984) z pera Bedricha Formánka. V *Malej encyklopédii šachu* (Olympia Praha a Šport Bratislava 1989) je zobrazená na diagrame jeho dvojťažka - prototyp cyklickej zámeny matov, pre ktorú sa neskôr vžil názov ako *Lačného téma*. Ako človek bol extrovert s priateľskou a dobrosrdečnou povahou, ktorý ak mohol, tak rád prišiel na stretnutia kompozičných šachistov, kde aj prednášal. Posledná rozlúčka s Ludovítom Lačným sa konala 30. decembra 2019 na cintoríne v Žiari nad Hronom.

Vo štvrtážke zobrazenej na diagrame objavia riešitelia po jej správnom vyriešení (vrátane hrozby) geometrickú tému, kde po sérii bielych obetí cyklicky matujú veža, strelec a jazdec na poli, ktoré v 2. ťahu uvoľnili. Biely začne a dá mat najneskôr 4. ťahom!

Riešenie skladby pošlite na e-adresu: casopis@leopoldov.sk alebo priamo na MsÚ v Leopoldove do 10. 6. 2020. Jeden vyžrebovaný riešiteľ bude finančne odmenený. Ako výherca za správne vyriešenie skladby č. 49 bol vyžrebovaný Marian Červenka z Bratislavy. Blahoželáme!

Riešenie skladby č. 49 (Sovík): 1. Jf2+! Kh2 2.Jf3+ Kg3 3.Je4+ Kg4 4.Je5+ Kf5 5.Jd6+ Kf6 6.Jc8! Jcd5 (Jfd5) 7.Se7+ J:e7 8.Jd7+ Kf5 9.Jd6+ Kg4 10.Je5+ Kg3 11.Je4+ Kh2 12.Jf3+ Kh1 13.Jf2 mat (8. - Kf7 9.Jd6 mat).

(GK)

Skladba č. 50

Ludovít Lačný

18. - 20. m. 7.WCCT-C

C 1. 3. 2003

Mat 4. ťahom (9 - 15)

časopis obyvatel'ov Leopoldova

Ročník: 34. Vydáva: Mesto Leopoldov. Sídlo vydavateľa a adresa redakcie: Hlohovská cesta 2, 920 41 Leopoldov; IČO: 00312703. Redakčná rada: Juraj Hladký – predseda, Mária Kusá, Kristína Bajtalová, Martin Jurčo. Telefón: 033/734 22 07. Fax: 033/734 23 88, casopis@leopoldov.sk. Vychádza šesťkrát ročne. Inzercia v redakcii. Nepredajné. Náklad: 800 ks. Tlač: VM-print Leopoldov. Distribúcia: Rozširuje sieť domácich predajcov. Evidenčné číslo: EV 4016/10, ISSN 1339-4290. Vyšlo: máj 2020

...nie som tu prvý ani posledný raz...